

श्री स्वाभिनारायणो विजयतेतराम्

शिक्षापत्री गुजराती

॥ શ્રીસ્વામિનારાયણી વિજયતેતરામ ॥

WWW.
bhujmandir.org

પ્રસિધ્ધ કર્તા :-

સ.ગુ. મહંત પુરાણી
સ્વામી હરિસ્વરૂપદાસજી
શ્રી સ્વામિનારાયણ
મંદિર ભુજ કચ્છ

શિક્ષાપત્રી
SHIKSHAPATRI

Date :- 1-1-2006

સંવત્ ૨૦૬૨

:- કુંપોઝ સેટીંગ :-

પી.પી.સ્વામી
શ્રીસ્વામિનારાયણ
મંદિર ભુજ - કચ્છ.

વામે યસ્ય સ્થિતા રાધા શ્રીશ્ચ યસ્યાસ્તિ વક્ષસિ ।
વૃન્દાવનવિહારં તં શ્રીકૃષ્ણં હૃદિ ચિન્તયે ॥૩॥

(શ્રી સહજાનંદ સ્વામી જે તે પોતાના સત્સંગી પત્યે શિક્ષાપત્રીને લખતા થકા પ્રથમ પોતાના ઈષ્ટદેવ, જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તેનું ધ્યાનરૂપ મંગળાચરણ કરે છે.)

હું જે તે મારા હૃદયને વિષે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનું ધ્યાન કરું છું, તે શ્રીકૃષ્ણ કેવા છે તો જેના ડાબા પડખાને વિષે રાધિકાજી રહ્યાં છે અને જેના વક્ષ:સ્થલને વિષે લક્ષ્મીજી રહ્યાં છે, અને વૃંદાવનને વિષે વિહારના કરનારા છે. ॥૧॥

લિખામિ સહજાનંદસ્વામી સર્વાગ્નિજાશ્રિતાન્ ।
નાનાદેશસ્થિતાન્ શિક્ષાપત્રીં વૃત્તાલયસ્થિતઃ ॥૨॥

અને વૃત્તાલય ગામને વિષે રહ્યા એવા સહજાનંદ સ્વામી જે અમે તે અમે જે તે નાના પ્રકારના જે સર્વે દેશ તેમને વિષે રહ્યા એવા જે અમારા આશ્રિત સર્વે સત્સંગી તે પ્રત્યે શિક્ષાપત્રીને લખીએ છીએ. ॥૨॥

ભ્રાત્રો રામપ્રતાપેચ્છારામયોર્ધર્મજન્મનોઃ ।
યાવયોધ્યાપ્રસાદાચ્ચરઘુવીરાભિધૌ સુતૌ ॥૩॥

શ્રી ધર્મદેવ થકી છે જન્મ જેમનો એવા જે અમારા ભાઈ રામપ્રતાપજી તથા ઈચ્છારામજી, તેમના પુત્ર જે અયોધ્યાપ્રસાદ નામે અને રઘુવીર નામે જેને અમે અમારા દત્તપુત્ર કરીને સર્વે સત્સંગીના આચાર્યપણાને વિષે સ્થાપન કર્યાં છે. ॥૩॥

મુકુન્દાનન્દમુખ્યાશ્ચ નૈષ્ઠિકા બ્રહ્મચારિણઃ ।

ગૃહસ્થાશ્ચ મયારામભટ્ટાદ્યા યે મદાશ્રયાઃ ॥૪॥

તથા અમારા આશ્રિત એવા જે મુકુંદાનંદ આદિક નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી તથા અમારા આશ્રિત જે મયારામ ભટ્ટ આદિક ગૃહસ્થ સત્સંગી. ॥૪॥

સઘવા વિધવા યોષા યાશ્ચ મચ્છિષ્યતાં ગતાઃ ।

મુક્તાનન્દાદયો યે સ્યુઃ સાધવશ્ચાશ્ચિલા અપિ ॥૫॥

તથા અમારે આશ્રિત જે સુવાસિની અને વિધવા એવી સર્વે બાઈઓ તથા મુક્તાનંદ આદિક જે સર્વે સાધુ. ॥૫॥

સ્વધર્મરક્ષિકા મે તૈઃ સર્વૈર્વાચ્યાઃ સદાશિષઃ ।

શ્રીમન્નારાયણસ્મૃત્યા સહિતાઃ શાસ્ત્રસમ્મતાઃ ॥૬॥

એ સર્વે તેમણે પોતાના ધર્મની રક્ષાના કરનારા અને શાસ્ત્રને વિષે પ્રમાણરૂપ અને શ્રીમન્નારાયણની સ્મૃતિએ સહિત એવા જે અમારા રૂડા આશીર્વાદ તે વાંચવા. ॥૬॥

एकाग्रैर्वा मनसा पत्रीलेखः सहेतुकः ।

अवधार्योऽयमखिलैः सर्वजीवहितावहः ॥७॥

અને આ શિક્ષાપત્રી લખ્યાનું જે કારણ છે તે સર્વે તેમણે એકાગ્ર મને કરીને ધારવું, અને આ શિક્ષાપત્રી જે અમે લખી છે, તે સર્વેના જીવને હિતની કરનારી છે. ॥૭॥

ये पालयन्ति मनुजाः सच्छास्त्रप्रतिपादितान् ।

सदाचारान् सदा तत्र परऽत्र च महासुखाः ॥८॥

અને શ્રીમદ્ભાગવત પુરાણ આદિક જે સત્શાસ્ત્ર તેમણે જીવના કલ્યાણને અર્થે પ્રતિપાદન કર્યા એવા જે અહિંસા આદિક સદાચાર તેમને જે મનુષ્ય પાળે છે તે મનુષ્ય જે તે આ લોકને વિષે ને પરલોકને વિષે મહાસુખિયા થાય છે. ॥૮॥

तानुल्लङ्घ्यात्र वर्तन्ते ये तु स्वैरं कुबुद्धयः ।

त इहामुत्र च महल्लभन्ते कष्टमेव हि ॥९॥

અને તે સદાચારનું ઉલ્લંઘન કરીને જે મનુષ્ય પોતાના મનમાં આવે તેમ વર્તે છે, તે તો કુબુદ્ધિવાળા છે અને તે આ લોક અને પરલોકને વિષે નિશ્ચે મોટા કષ્ટને જ પામે છે. ॥૯॥

अतो भवद्भिर्मच्छिष्यैः सावधानतयाखिलैः ।

प्रीत्यैतामनुस्मृत्यैव वर्तितव्यं निरन्तरम् ॥१०॥

તે માટે અમારા શિષ્ય એવા જે તમે સર્વે તેમણે તો પ્રીતિએ કરીને આ

શિક્ષાપત્રીને અનુસરીને જ નિરંતર સાવધાનપણે વર્તવું પણ આ શિક્ષાપત્રીનું ઉલ્લંઘન કરીને વર્તવું નહિ. ॥૧૦॥

कस्यापि प्राणिनो हिंसा नैव कार्याऽत्र मामकैः ।

सूक्ष्मयूकामत्कुणादेरपि बुद्ध्या कदाचन ॥११॥

(હવે તે વર્ત્યાની રીત કહીએ છીએ.) જે અમારા જે સત્સંગી તેમણે કોઈ જીવપ્રાણી માત્રની પણ હિંસા ન કરવી અને જાણીને તો ઝીણા એવા જૂ, માંકડ, ચાંચડ આદિક જીવ તેમની પણ હિંસા ક્યારેય પણ ન કરવી.

देवतापितृयागार्थमप्यजादेश्च हिंसनम् ।

न कर्तव्यमहिंसैव धर्मः प्रोक्तोस्ति यन्महान् ॥१२॥

અને દેવતા અને પિતૃ તેમના યજ્ઞને અર્થે પણ બકરા, મૃગલા, સસલા, માછલા આદિક કોઈ જીવની હિંસા ન કરવી, કેમ જે અહિંસા છે તે જ મોટો ધર્મ છે, એમ સર્વ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે. ॥૧૨॥

स्त्रिया धनस्य वा प्राप्त्यै साम्राज्यस्य च वा क्वचित् ।

मनुष्यस्य तु कस्यापि हिंसा कार्या न सर्वथा ॥१३॥

અને સ્ત્રી, ધન અને રાજ્ય તેની પ્રાપ્તિને અર્થે પણ કોઈ મનુષ્યની હિંસા તો કોઈ પ્રકારે ક્યારેય પણ ન જ કરવી. ॥૧૩॥

आत्मघातस्तु तीर्थेऽपि न कर्तव्यश्च न क्रुधा ।

अयोग्याचरणात् क्वापि न विषोद्बन्धनादिना ॥१४॥

અને આત્મઘાત તો તીર્થને વિષે પણ ન કરવો, ને ક્રોધે કરીને ન કરવો, અને ક્યારેક કોઈ અયોગ્ય આચરણ થઈ જાય તે થકી મૂંઝાઈને પણ આત્મઘાત ન કરવો, અને ઝેર ખાઈને તથા ગળે ટૂંપો ખાઈને તથા કૂવે પડીને તથા પર્વત ઉપરથી પડીને ઈત્યાદિક કોઈ રીતે આત્મઘાત ન કરવો. ॥૧૪॥

न भक्ष्यं सर्वथा मांसं यज्ञशिष्टमपि क्वचित् ।

ન પેયં ચ સુરામદ્યમપિ દેવનિવેદિતમ્ ॥૧૫॥

અને જે માંસ છે તે તો યજ્ઞનું શેષ હોય તો પણ આપત્કાળમાં પણ ક્યારેય ન ખાવું, અને ત્રણ પ્રકારની સુરા અને અગિયાર પ્રકારનું મદ્ય તે દેવતાનું નૈવેદ્ય હોય તો પણ ન પીવું. ॥૧૫॥

અકાર્યાચરણે ક્વાપિ જાતે સ્વસ્ય પરસ્ય વા ।

અઙ્ગચ્છેદો ન કર્તવ્યઃ શસ્ત્રાદૈશ્ચ ક્રુધાપિ વા ॥૧૬॥

અને ક્યારેક પોતાવતે કાંઈક અયોગ્ય આચરણ થઈ ગયું હોય અથવા કોઈ બીજાવતે અયોગ્ય આચરણ થઈ ગયું હોય તો શસ્ત્રાદિકે કરીને પોતાના અંગનું તથા બીજાના અંગનું છેદન ન કરવું અથવા ક્રોધે કરીને પણ પોતાના અંગનું તથા બીજાના અંગનું છેદન ન કરવું. ॥૧૬॥

સ્તેનકર્મ ન કર્તવ્યં ધર્માર્થમપિ કેનચિત્ ।

સસ્વામિકાષ્ઠપુષ્પાદિ ન ગ્રાહ્યં તદનાજ્ઞયા ॥૧૭॥

અને ધર્મ કરવાને અર્થે પણ અમારા સત્સંગી કોઈએ ચોરનું કર્મ ન કરવું અને ધણિયાતું જે કાષ્ટ, પુષ્પ આદિક વસ્તુ, તે તેના ધણીની આજ્ઞા વિના ન લેવું. ॥૧૭॥

વ્યભિચારો ન કર્તવ્યઃ પુમ્ભિઃ સ્ત્રીભિશ્ચ માં શ્રિતૈઃ ।

દ્યૂતાદિ વ્યસનં ત્યાજ્યં નાદ્યં મઙ્ગાદિ માદકમ્ ॥૧૮॥

અને અમારા આશ્રિત જે પુરુષ તથા સ્ત્રીઓ તેમણે વ્યભિચાર ન કરવો અને જુગટું આદિક જે વ્યસન તેનો ત્યાગ કરવો, અને ભાંગ્ય, મફર, માજમ, ગાંજો આદિક જે કેફ કરનાર વસ્તુ તે ખાવી નહિ અને પીવી પણ નહિ. ॥૧૮॥

અગ્રાહ્યાન્નેન પક્વં યદન્નં તદુદકં ચ ન ।

જગન્નાથપુરોડન્યત્ર ગ્રાહ્યં કૃષ્ણપ્રસાદ્યપિ ॥૧૯॥

અને જેના હાથનું રાંધેલ અન્ન તથા જેના પાત્રનું જળ તે ખપતું ન હોય

તેણે રાંધેલ અન્ન તથા તેના પાત્રનું જળ તે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની પ્રસાદિ-ચરણામૃતના માહાત્મ્યે કરીને પણ જગન્નાથપુરી વિના અન્ય સ્થાનકને વિષે ગ્રહણ ન કરવું, અને જગન્નાથપુરીને વિષે જગન્નાથજીનો પ્રસાદ લેવાય તેનો દોષ નહિ. ॥૧૯॥

મિથ્યાપવાદઃ કર્મિશ્ચિદપિ સ્વાર્થસ્યસિદ્ધયે ।

નારોપ્યો નાપશબ્દાશ્ચ ભાષણીયાઃકદાચન ॥૨૦॥

અને પોતાના સ્વાર્થની સિદ્ધિને અર્થે પણ કોઈને વિષે મિથ્યા અપવાદ આરોપણ ન કરવો, અને કોઈને ગાળ તો ક્યારેય ન દેવી. ॥૨૦॥

દેવતાતીર્થવિપ્રાણાં સાધ્વીનાં ચ સતામપિ ।

વેદાનાં ચ ન કર્તવ્યા નિન્દા શ્રવ્યા ન ચ ક્વચિત્ ॥૨૧॥

અને દેવતા, તીર્થ, બ્રાહ્મણ, પતિવ્રતા, સાધુ અને વેદ એમની નિંદા ક્યારેય ન કરવી અને ન સાંભળવી. ॥૨૧॥

દેવતાયૌ ભવેદ્યસ્યૌ સુરામાંસનિવેદનમ્ ।

યત્પુરોજાદિહિંસા ચ ન ભક્ષ્યં તન્નિવેદિતમ્ ॥૨૨॥

અને જે દેવતાને સુરા અને માંસનું નૈવેદ્ય થતું હોય અને વળી જે દેવતાની આગળ બકરા આદિક જીવની હિંસા થતી હોય તે દેવતાનું નૈવેદ્ય ન ખાવું. ॥૨૨॥

દૃષ્ટ્વા શિવાલયાદીનિ દેવાગારાણિ વર્ત્મનિ ।

પ્રણમ્ય તાનિ તદ્દેવદર્શનં કાર્યમાદરાત્ ॥૨૩॥

અને માર્ગને વિષે ચાલતે શિવાલયાદિક જે દેવમંદિર આવે તેને જોઈને તેને નમસ્કાર કરવો અને આદર થકી તે દેવનું દર્શન કરવું. ॥૨૩॥

સ્વવર્ણાશ્રમધર્મો યઃ સ હાતવ્યો ન કેનચિત્ ।

પરધર્મો ન ચાચર્યો ન ચ પાલ્લવકલ્પિતઃ ॥૨૪॥

અને પોતપોતાના વર્ણાશ્રમનો જે ધર્મ તે કોઈ સત્સંગીએ ત્યાગ ન

કરવો, અને પરધર્મનું આચરણ ન કરવું તથા પાખંડ ધર્મનું આચરણ ન કરવું તથા કલ્પિત ધર્મનું આચરણ ન કરવું. ॥૨૪॥

કૃષ્ણમક્તેઃ સ્વધર્માદ્વા પતનં યસ્ય વાક્યતઃ ।

સ્યાત્તન્મુખાન્ન વૈ શ્રવ્યાઃ કથાવાર્તાશ્ચ વા પ્રભોઃ ॥૨૫॥

અને જેના વચનને સાંભળવે કરીને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની ભક્તિ ને પોતાનો ધર્મ એ બે થકી પડી જવાય તેના મુખથી કથા વાર્તા ન સાંભળવી. ॥૨૫॥

સ્વપરદ્રોહજનનં સત્યં ભાષ્યં ન કર્હિચિત્ ।

કૃતઘ્નસઙ્ગસ્ત્યક્તવ્યો લુઙ્ચા ગ્રાહ્યા ન કસ્યચિત્ ।

અને જે સત્ય વચન બોલવે કરીને પોતાનો દ્રોહ થાય તથા પારકો દ્રોહ થાય એવું જે સત્ય વચન તે ક્યારેય ન બોલવું, અને જે કૃતઘ્ની હોય તેના સંગનો ત્યાગ કરવો, અને વ્યવહારકાર્યને વિષે કોઈની લાંચ ન લેવી. ॥૨૬॥

ચોરપાપિવ્યસનિનાં સઙ્ગઃ પાખણ્ડિનાં તથા ।

કામિનાં ચ ન કર્તવ્યો જનવઙ્ચનકર્મણામ્ ॥૨૭॥

અને ચોર, પાપી, વ્યસની, પાખંડી, કામી તથા કીમિયા આદિક ક્રિયાએ કરીને જનનો ઠગનારો એ છ પ્રકારના જે મનુષ્ય તેમનો સંગ ન કરવો. ॥૨૭॥

ભક્તિં વા જ્ઞાનમાલમ્બ્ય સ્ત્રીદ્રવ્યરસલોલુભાઃ ।

પાપે પ્રવર્તમાનાઃ સ્યુઃ કાર્યસ્તેષાં ન સઙ્ગમઃ ॥૨૮॥

અને જે મનુષ્ય ભક્તિનું અથવા જ્ઞાનનું આલંબન કરીને સ્ત્રી, દ્રવ્ય અને રસાસ્વાદ તેને વિષે અતિશય લોલુપથકા પાપને વિષે પ્રવર્તતા હોય તે મનુષ્યનો સમાગમ ન કરવો. ॥૨૮॥

કૃષ્ણકૃષ્ણાવતારાણાં ચ્ખણ્ડનં યત્ર યુક્તિભિઃ ।

કૃતં સ્યાત્તાનિ શાસ્ત્રાણિ ન માન્યાનિ કદાચન ॥૨૯॥

અને જે શાસ્ત્રને વિષે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તથા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના જે વરાહાદિક અવતાર તેમનું યુક્તિએ કરીને ખંડન કર્યું હોય, એવાં જે શાસ્ત્ર તે ક્યારેય ન માનવાં અને ન સાંભળવાં. ॥૨૯॥

અગાલિતં ન પાતવ્યં પાનીયં ચ પયસ્તથા ।

સ્નાનાદિ નૈવ કર્તવ્યં સૂક્ષ્મજન્તુમયામ્ભસા ॥૩૦॥

અને ગાળ્યા વિનાનું જે જળ તથા દૂધ તે ન પીવું, અને જે જળને વિષે ઝીણા જીવ ઘણાક હોય તે જળે કરીને સ્નાનાદિક ક્રિયા ન કરવી. ॥૩૦॥

યદૌષધં ચ સુરયા સમ્પૃક્તં પલલેન વા ।

અજ્ઞાતવૃત્તવૈદ્યેન દત્તં ચાદ્યં ન તત્ ક્વચિત્ ॥૩૧॥

અને જે ઔષધ દારૂ તથા માંસ તેણે યુક્ત હોય તે ઔષધ ક્યારેય ન ખાવું અને વળી જે વૈદ્યના આચરણને જાણતા ન હોઈએ તે વૈદ્યે આપ્યું જે ઔષધ તે પણ ક્યારેય ન ખાવું. ॥૩૧॥

સ્થાનેષુ લોકશાસ્ત્રાભ્યાં નિષિદ્ધેષુ કદાચન ।

મલમૂત્રોત્સર્જનં ચ ન કાર્યં ષ્ઠીવનં તથા ॥૩૨॥

અને લોક ને શાસ્ત્ર તેમણે મળમૂત્ર કરવાને અર્થે વજર્યા એવાં સ્થાનક જે જીર્ણ દેવાલય તથા નદી તળાવના આરા તથા માર્ગ તથા વાવેલું ખેતર, વૃક્ષની છાયા તથા ફુલવાડી-બગીચા એ આદિક જે સ્થાનક તેમને વિષે મળમૂત્ર ન કરવું તથા શૂંકવું પણ નહિ. ॥૩૨॥

અદ્વારેણ ન નિર્ગમ્યં પ્રવેષ્ટવ્યં ન તેન ચ ।

સ્થાને સસ્વામિકે વાસઃ કાર્યોઽપૃષ્ટ્વા ન તત્પતિમ્ ॥૩૩॥

અને ચોર માર્ગે કરીને પેસવું નહિ અને નીસરવું નહિ, અને જે સ્થાનક ધણિયાતું હોય તે સ્થાનકને વિષે તેના ધણીને પુછ્યા વિના ઉતારો ન કરવો. ॥૩૩॥

જ્ઞાનવાર્તાશ્રુતિનાર્યાં મુખાત્ કાર્યાં ન પૂરુષૈઃ ।
ન વિવાદઃ સ્ત્રિયા કાર્યો ન રાજ્ઞા ન ચ તજ્જનૈઃ ॥૩૪॥

અને અમારા સત્સંગી જે પુરુષ માત્ર તેમણે બાઈ માણસના મુખ થકી જ્ઞાનવાર્તા ન સાંભળવી, અને સ્ત્રીઓ સાથે વિવાદ ન કરવો તથા રાજા સંગાથે તથા રાજાના માણસ સંગાથે વિવાદ ન કરવો. ॥૩૪॥

અપમાનો ન કર્તવ્યો ગુરુણાં ચ વરીયસામ્ ।
લોકે પ્રતિષ્ઠિતાનાં ચ વિદુષાં શસ્ત્રધારીણામ્ ॥૩૫॥

અને ગુરુનું અપમાન ન કરવું તથા જે અતિશય શ્રેષ્ઠ મનુષ્ય હોય તથા જે લોકને વિષે પ્રતિષ્ઠિત મનુષ્ય હોય તથા જે વિદ્વાન મનુષ્ય હોય તથા જે શસ્ત્રધારી મનુષ્ય હોય તે સર્વેનું અપમાન ન કરવું. ॥૩૫॥

કાર્યં ન સહસા કિઞ્ચિત્કાર્યો ધર્મસ્તુ સત્વરમ્ ।
પાઠનીયાસધીતવિદ્યા કાર્યઃ સજ્ઞોઽન્વહં સતામ્ ॥૩૬॥

અને વિચાર્યા વિના તત્કાળ કોઈ કાર્ય ન કરવું, અને ધર્મ સંબંધી જે કાર્ય તે તો તત્કાળ કરવું, અને પોતે જે વિદ્યા ભણ્યા હોઈએ તે બીજાને ભણાવવી, અને નિત્ય પ્રત્યે સાધુનો સમાગમ કરવો. ॥૩૬॥

ગુરુદેવનૃપેક્ષાર્થં ન ગમ્યં રિક્તપાણિભિઃ ।
વિશ્વાસઘાતો નો કાર્યઃ સ્વશ્લાઘા સ્વમુખેન ચ ॥૩૭॥

અને ગુરુ, દેવ, અને રાજા એ ત્રણના દર્શનને અર્થે જ્યારે જવું ત્યારે ઠાલે હાથે ન જવું, અને કોઈનો વિશ્વાસઘાત ન કરવો, અને પોતાના મુખે કરીને પોતાનાં વખાણ ન કરવાં. ॥૩૭॥

યસ્મિન્ પરિહિતેઽપિ સ્યુર્દૃશ્યાન્યજ્ઞાનિ ચાત્મનઃ ।
તદ્રૂપ્યં વસનં નૈવ પરિધાર્યં મદાશ્રિતૈઃ ॥૩૮॥

અને જે વસ્ત્ર પહેર્યે થકે પોતાનાં અંગ દેખાય તેવું જે ભૂંડું વસ્ત્ર તે અમારા સત્સંગી તેમણે ન પહેરવું ॥૩૮॥

ધર્મેણ રહિતા કૃષ્ણભક્તિઃ કાર્યાં ન સર્વથા ।
અજ્ઞાનિન્દાભયાન્નૈવ ત્યાજ્યં શ્રીકૃષ્ણસેવનમ્ ॥૩૯॥

અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની જે ભક્તિ તે ધર્મે રહિત એવી કોઈ પ્રકારે ન કરવી, અને અજ્ઞાની એવાં જે મનુષ્ય તેમની નિંદાના ભય થકી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની સેવાનો ત્યાગ કરવો જ નહિ. ॥૩૯॥

ઉત્સવાહે ષુ નિત્યં ચ કૃષ્ણમન્દિરમાગતૈઃ ।
પુમ્ભિઃ સ્પૃશ્યા ન વનિતાસ્તત્ર તામિશ્ચ પુરુષાઃ ॥૪૦॥

અને ઉત્સવના દિવસને વિષે તથા નિત્ય પ્રત્યે શ્રીકૃષ્ણના મંદિરમાં આવ્યા એવા જે સત્સંગી પુરુષ તેમણે તે મંદિરને વિષે સ્ત્રીઓનો સ્પર્શ ન કરવો, તથા સ્ત્રીઓ તેમણે પુરુષનો સ્પર્શ ન કરવો, અને મંદિરમાંથી નીસર્યા પછી પોતપોતાની રીતે વર્તવું. ॥૪૦॥

કૃષ્ણદીક્ષાં ગુરોઃ પ્રાપ્તૈસ્તુલસીમાલિકે ગલે ।
ધાર્યેનિત્યં ચોર્ધ્વપુણ્ડ્રં લલાટાદૌ દ્વિજાતિભિઃ ॥૪૧॥

અને ધર્મવંશી ગુરુ થકી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની દીક્ષાને પામ્યા એવા જે બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય અને વૈશ્ય એ ત્રણ વર્ણના અમારા સત્સંગી તેમણે કંઠને વિષે તુલસીની બેવડી માળા નિત્ય ધારવી, અને લલાટ, હૃદય અને બે હાથ એ ચાર ઠેકાણે ઊર્ધ્વ-પુંડ્ર તિલક કરવું. ॥૪૧॥

તત્તુ ગોપીચન્દનેન ચન્દનેનાથવા હરેઃ ।
કાર્યં પૂજાવશિષ્ટેન કેશરાદિયુતેન ચ ॥૪૨॥

અને તે તિલક જે તે ગોપીચંદને કરીને કરવું, અથવા ભગવાનની પૂજા કરતાં બાકી રહ્યું અને કેસર કુંકુમાદિકે યુક્ત એવું જે પ્રસાદી ચંદન તેણે કરીને તિલક કરવું. ૧૨

તન્મધ્ય એવ કર્તવ્યઃ પુણ્ડ્રવ્યેણ ચન્દ્રકઃ ।
કુઙ્કુમેનાથવા વૃત્તો રાધાલક્ષ્મીપ્રસાદિના ॥૪૩॥

તન્મધ્ય એવ કર્તવ્યઃ પુણ્ડ્રવ્યેણ ચન્દ્રકઃ ।
કુઙ્કુમેનાથવા વૃત્તો રાધાલક્ષ્મીપ્રસાદિના ॥૪૩॥

અને તે તિલકના મધ્યને વિષે જ ગોળ એવો જે ચાંદલો તે જે તે ગોપીચંદને કરીને કરવો, અથવા રાધિકાજી અને લક્ષ્મીજી તેનું પ્રસાદી એવું જે કુંકુમ તેણે કરીને તે ચાંદલો કરવો. ॥૪૩॥

સચ્છુદ્રાઃ કૃષ્ણભક્તા યે તૈસ્તુ માલોર્ધ્વપુણ્ડ્રકે ।

દ્વિજાતિવદ્ધારણીયે નિજધર્મેષુ સંસ્થિતૈઃ ॥૪૪॥

અને પોતાના ધર્મને વિષે રહ્યા અને શ્રીકૃષ્ણના ભક્ત એવા જે સચ્છુદ્ર તેમણે તો તુલસીની માળા અને ઊર્ધ્વપુંડ્ર તિલક તે બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્યની પેઠે ધારવાં. ॥૪૪॥

ભક્તૈ સ્તાદિતરૈર્માલે ચન્દનાદીન્ધનોદ્ભવે ।

ધાર્યે કળ્થે લલાટેઽથ કાર્યઃ કેવલચન્દ્રકઃ ॥૪૫॥

અને તે સચ્છુદ્ર થકી બીજા જે જાતીએ કરીને ઉતરતા એવા ભક્તજન તેમણે તો ચંદનાદિક કાષ્ટની જે બેવડી માળા તે ભગવાનની પ્રસાદી કરાવીને કંઠને વિષે ધારવી, અને લલાટને વિષે કેવળ ચાંદલો કરવો પણ તિલક ન કરવું. ॥૪૫॥

ત્રિપુણ્ડ્રરુદ્રાક્ષધૃતિર્યેષાં સ્યાત્સ્વકુલાગતા ।

તૈસ્તુ વિપ્રાદિભિઃ ક્વાપિ ન ત્યાજ્યા સા મદાશ્રિતૈઃ ॥૪૬॥

અને જે બ્રાહ્મણાદિકને ત્રિપુંડ્ર જે આડું તિલક કરવું તથા રૂદ્રાક્ષની માળા ધારવી એ બે વાનાં પોતાની કુળ પરંપરાએ કરીને ચાલ્યાં આલ્યાં હોય અને તે બ્રાહ્મણાદિક અમારા આશ્રિત થયા હોય, તો પણ તેમણે ત્રિપુંડ્ર અને રૂદ્રાક્ષનો ક્યારેય ત્યાગ ન કરવો. ॥૪૬॥

એકાત્મ્યમેવ વિજ્ઞેયં નારાયણમહેષયોઃ ।

રુભયોર્બ્રહ્મરૂપેણ વેદેષુ પ્રતિપાદનાત્ ॥૪૭॥

અને નારાયણ અને શિવજી એ બેયનું એકાત્મપણું જ જાણવું, કેમ જે વેદને વિષે એ બેયનું બ્રહ્મરૂપે કરીને પ્રતિપાદન કર્યું છે. ॥૪૭॥

શાસ્ત્રોક્ત આપદ્ધર્મો યઃ સ ત્વલ્પાપદિ કર્હિચિત્ ।
મદાશ્રિતૈર્મુખ્યતયા ગ્રહીતવ્યો ન માનવૈઃ ॥૪૮॥

અને અમારા આશ્રિત જે મનુષ્ય તેમણે શાસ્ત્રે કહ્યો જે આપદ્ધર્મ તે અલ્પ આપત્કાળને વિષે મુખ્યપણે કરીને ક્યારેય ગ્રહણ ન કરવો. ॥૪૮॥

પ્રત્યહં તુ પ્રબોદ્ધવ્યં પૂર્વમેવોદયાદ્રવેઃ ।

વિધાય કૃષ્ણસ્મરણં કાર્યઃ શૌચવિધિસ્તતઃ ॥૪૯॥

અને અમારા સત્સંગી તેમણે નિત્ય સૂર્ય ઉગ્યાથી પ્રથમ જ જાગવું, અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનું સ્મરણ કરીને પછી શૌચવિધિ કરવા જવું. ॥૪૯॥

રુપવિશ્યૈવ ચૌકત્ર કર્તવ્યં દન્તાધાવનમ્ ।

સ્નાત્વા શુચ્યમ્બુના ધૌતે પરિધાર્યે ચ વાસસી ॥૫૦॥

અને પછી એક સ્થાનકને વિષે બેસીને દાંતણ કરવું અને પછી પવિત્ર જળે કરીને સ્નાન કરીને પછી ધોયેલું વસ્ત્ર એક પહેરવું અને એક ઓઢવું. ॥૫૦॥

રુપવિશ્ય તતઃ શુદ્ધ આસને શુચિભૂતલે ।

અસઙ્કીર્ણં રુપસ્પૃશ્યં પ્રાહ્મમુખં વોત્તરામુખમ્ ॥૫૧॥

અને તે વાર પછી પવિત્ર પૃથ્વીને વિષે પાથર્યું અને શુદ્ધ ને કોઈ બીજા આસનને અડચું ન હોય અને જે ઉપર સારી પેઠે બેસાય એવું જે આસન તેને વિષે પૂર્વમુખે અથવા ઉત્તરમુખે બેસીને આયમન કરવું. ॥૫૧॥

કર્તવ્યમૂર્ધ્વપુણ્ડ્રં ચ પુમ્ભિરેવ સચન્દ્રકમ્ ।

કાર્યઃ સધવાનારીભિર્માલે કુહ્મચન્દ્રકઃ ॥૫૨॥

અને પછી સત્સંગી પુરૂષમાત્રને ચાંદલે સહિત ઊર્ધ્વપુંડ્ર તિલક કરવું, અને સુવાસિની જે સ્ત્રીઓ તેમણે તો પોતાના ભાલને વિષે કુંકુમનો ચાંદલો કરવો. ॥૫૨॥

પુણ્ડ્રં વા ચન્દ્રકો ભાલે ન કાર્યો મૃતનાથયા ।

મનસા પૂજનં કાર્યં તતઃ કૃષ્ણસ્ય ચાચિલૈઃ ॥૫૩॥

પુણ્ડ્ર વા ચન્દ્રકો ભાલે ન કાર્યો મૃતનાથયા ।
મનસા પૂજનં કાર્યં તતઃ કૃષ્ણસ્ય ચાચિલૈઃ ॥૫૩॥

અને તે વિધવા સ્ત્રીઓ માત્રને પોતાના ભાલને વિષે તિલક ન કરવું, ને ચાંદલો પણ ન કરવો, અને તે પછી તે સર્વ જે અમારા સત્સંગી તેમણે મને કરીને કલ્યા જે ચંદનપુષ્પાદિક ઉપચાર તેમણે કરીને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની માનસી પૂજા કરવી. ॥૫૩॥

પ્રણમ્ય રાધાકૃષ્ણસ્ય લેખ્યાર્ચા તત આદરાત્ ।

શક્ત્યા જપિત્વા તન્મન્ત્રં કર્તવ્યં વ્યાવહારિકમ્ ॥૫૪॥

અને તે પછી શ્રીરાધાકૃષ્ણની જે ચિત્ર પ્રતિમા તેનું આદર થકી દર્શન કરીને નમસ્કાર કરીને પછી પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે શ્રીકૃષ્ણનો અષ્ટાક્ષર મંત્ર તેનો જપ કરીને તે પછી પોતાનું વ્યાવહારિક કામકાજ કરવું. ॥૫૪॥

યો ત્વમ્બરીષવદ્ભક્તાઃ સ્યુરિહાત્મનિવેદિનઃ ।

તૈશ્ચ માનસપૂજાન્તં કાર્યમુક્તક્રમેણ વૈ ॥૫૫॥

અને જે અમારા સત્સંગીમાં અંબરીષ રાજાની પેઠે આત્મનિવેદી એવા ઉત્તમ ભક્ત હોય તેમણે પણ પ્રથમ કહ્યું તેવી રીતે અનુક્રમે કરીને માનસી પૂજા પર્યંત સર્વ ક્રિયા કરવી. ॥૫૫॥

શૈલી વા ધાતુજા મૂર્તિઃ શાલગ્રામોઽર્ચ્ય એવ તૈઃ ।

દ્રવ્યૈર્યથાપ્તૈઃ કૃષ્ણસ્ય જપ્યોઽથાષ્ટાક્ષરો મનુઃ ॥૫૬॥

અને તે જે આત્મનિવેદી ભક્ત તેમણે પાષાણની અથવા ધાતુની જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની પ્રતિમા અથવા શાલગ્રામ તેની જે પૂજા તે દેશકાળને અનુસરીને પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે પ્રાપ્ત થયાં જે ચંદન, પુષ્પ, ફળાદિક વસ્તુ તેણે કરીને કરવી, અને પછી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનો જે અષ્ટાક્ષર મંત્ર તેનો જપ કરવો. ॥૫૬॥

સ્તોત્રાદેરથ કૃષ્ણસ્ય પાઠઃ કાર્યઃ સ્વશક્તિઃ ।

તથાઽનધીતગીર્વાણૈઃ કાર્યં તન્નામકીર્તનમ્ ॥૫૭॥

અને તે પછી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનાં જે સ્તોત્ર અથવા ગ્રંથ તેનો જે પાઠ

તે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે કરવો, અને જે સંસ્કૃત ન ભણ્યા હોય તેમણે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનું નામકીર્તન કરવું. ॥૫૭॥

હરેર્વિધાય નૈવેદ્યં ભોજ્યં પ્રાસાદિકં તતઃ ।

કૃષ્ણસેવાપરૈઃ પ્રીત્યા ભવિત્ત્વ્યં ચ તૈઃ સદા ॥૫૮॥

અને પછી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને નૈવેદ્ય કરીને પછી તે પ્રસાદી એવું જે અન્ન તે જમવું, અને તે જે આત્મનિવેદી વૈષ્ણવ તેમણે સર્વ કાળને વિષે પ્રિતિએ કરીને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની સેવાપરાયણ થવું. ॥૫૮॥

પ્રોક્તાસ્તે નિર્ગુણા ભક્તા નિર્ગુણસ્ય હરેર્યતઃ ।

સમ્બન્ધાત્તત્ક્રિયાઃ સર્વા ભવન્ત્યેવ હિ નિર્ગુણાઃ ॥૫૯॥

અને નિર્ગુણ કહેતાં માયાના જે સત્વાદિક ત્રણ ગુણ તેણે રહિત એવા જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તેના સંબંધ થકી તે આત્મનિવેદી ભક્તની જે સર્વ ક્રિયા તે નિર્ગુણ થાય છે, તે હેતુ માટે તે આત્મનિવેદી ભક્ત જે તે નિર્ગુણ કહ્યા છે.

મક્તૈરેતૈસ્તુ કૃષ્ણાયાર્પિતં વાર્યપિ ક્વચિત્ ।

ન પેયં નૈવ ભક્ષ્યં ચ પત્રકન્દફલાદ્યપિ ॥૬૦॥

અને એ જે આત્મનિવેદી ભક્ત તેમણે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને અર્પણ કર્યા વિનાનું જળ પણ ક્યારેય ન પીવું, અને પત્ર, કંદ, ફળાદિક જે વસ્તુ તે પણ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને અર્પણ કર્યા વિનાનું ન ખાવું. ॥૬૦॥

સર્વૈરશક્તૌ વાર્ધક્યાદ્ગરીયસ્યાપદાઽથવા ।

મક્તાય કૃષ્ણમન્યસ્મૈ દત્ત્વા વૃત્ત્યં યથાબલમ્ ॥૬૧॥

અને વળી સર્વ જે અમારા સત્સંગી તેમણે વૃદ્ધપણા થકી અથવા કોઈ મોટા આપત્કાળે કરીને અસમર્થપણું થઈ ગયે સતે પોતે સેવવાનું જે શ્રીકૃષ્ણનું સ્વરૂપ તે બીજા ભક્તને આપીને પોતે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે વર્તવું. ॥ ૬૧ ॥

આચાર્યૈર્ણૈવ દત્તં યદ્યચ્ચ તેન પ્રતિષ્ઠિતમ્ ।

કૃષ્ણસ્વરૂપં તત્સૈવ્યં વન્દ્યમેવેતરત્તુ યત્ ॥૬૨॥

અને જે શ્રીકૃષ્ણનું સ્વરૂપ પોતાને સેવવાને અર્થે ધર્મવંશના જે આચાર્ય તેમણે જ આપ્યું હોય અથવા તે આચાર્ય જે સ્વરૂપની પ્રતિષ્ઠા કરી હોય તે જ સ્વરૂપને સેવવું અને તે વિના બીજું જે શ્રીકૃષ્ણનું સ્વરૂપ તે તો નમસ્કાર કરવા યોગ્ય છે પણ સેવવા યોગ્ય નથી. ॥૬૨॥

ભગવન્મન્દિરં સર્વેઃ સાયં ગન્તવ્યમન્વહમ્ ।

નામસઙ્કીર્તનં કાર્યં તત્રોચ્ચૈ રાધિકાપતેઃ ॥૬૩॥

અને અમારા જે સર્વે સત્સંગી તેમણે નિત્ય પ્રત્યે સાયંકાળે ભગવાનના મંદિર પ્રત્યે જવું, અને તે મંદિરને વિષે શ્રી રાધિકાજીના પતિ એવા જે શ્રીકૃષ્ણભગવાન તેના નામનું ઉચ્ચસ્વરે કરીને કીર્તન કરવું. ॥૬૩॥

કાર્યાસ્તસ્ય કથાવાર્તાઃ શ્રવ્યાશ્ચ પરમાદરાત્ ।

વાદિત્રાસહિતં કાર્યં કૃષ્ણકીર્તનમુત્સવે ॥૬૪॥

અને તે શ્રીકૃષ્ણની જે કથાવાર્તા તે પરમ આદરથી કરવી ને સાંભળવી, અને ઉત્સવને દિવસે વાજિંત્રે સહિત શ્રીકૃષ્ણનાં કીર્તન કરવાં. ॥૬૪॥

પ્રત્યાહં કાર્યમિત્થં હિ સર્વૈરપિ મદાશ્રિતૈઃ ।

સંસ્કૃતપ્રાકૃતગ્રન્થાભ્યાસશ્ચાપિ યથામતિ ॥૬૫॥

અને અમારા આશ્રિત જે સર્વે સત્સંગી તેમણે જે પ્રકારે પૂર્વે કહ્યું એ પ્રકારે કરીને જ નિત્ય પ્રત્યે કરવું અને સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત એવા જે સદ્ગ્રંથ તેમનો અભ્યાસ પણ પોતાની બુદ્ધિને અનુસારે કરવો. ॥૬૫॥

યાદૃશૈર્યો ગુણૈર્યુક્તસ્તાદૃશો સ તુ કર્મણિ ।

યોજનીયો વિચાર્યૈવ નાન્યથા તુ કદાચન ॥૬૬॥

અને જે મનુષ્ય જેવા ગુણે કરીને યુક્ત હોય તે મનુષ્યને તેવા કાર્યને વિષે વિચારીને જ પ્રેરવો પણ જે કાર્યને વિષે જે યોગ્ય ન હોય તે

કાર્યને વિષે તેને ક્યારેય ન પ્રેરવો. ॥૬૬॥

અન્નવસ્ત્રાદિભિઃ સર્વે સ્વકીયાઃ પરિચારકાઃ ।

સમ્ભાવનીયાઃ સતતં યથાયોગ્યં યથાધનમ્ ॥૬૭॥

અને પોતાના જે સેવક હોય તે સર્વની પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે અન્નવસ્ત્રાદિકે કરીને યથાયોગ્ય સંભાવના નિરંતર રાખવી. ॥૬૭॥

યાદૃગ્ગુણો યઃ પુરુષસ્તાદૃશા વચનેન સઃ ।

દેશકાલાનુસારેણ ભાષણીયો ન ચાન્યથા ॥૬૮॥

અને જે પુરુષ જેવા ગુણવાળો હોય તે પુરુષને તેવા વચને કરીને દેશકાળાનુસારે યથાયોગ્ય બોલાવવો પણ એથી બીજી રીતે ન બોલાવવો. ॥૬૮॥

ગુરુભૂપાલવર્ષિષ્ઠ ત્યાગિવિદ્વત્પરિચિન્તામ્ ।

અમ્યુત્થાનાદિના કાર્યઃ સન્માનો વિનયાન્વિતૈઃ ॥૬૯॥

અને વિનયે કરીને યુક્ત એવા જે અમારા આશ્રિત સત્સંગી તેમણે ગુરુ, રાજા, અતિવૃદ્ધ, ત્યાગી, વિદ્વાન અને તપસ્વી એ છ જણા આવે ત્યારે સન્મુખ ઊઠવું તથા આસન આપવું તથા મધુરે વચને બોલાવવું ઇત્યાદિક ક્રિયાએ કરીને એમનું સન્માન કરવું. ॥૬૯॥

નોરૌ કૃત્વા પાદમેકં ગુરુદેવનૃપાન્તિકે ।

ઉપવેશ્યં સભાયાં ચ જાનૂ બદ્ધ્વા ન વાસસા ॥૭૦॥

અને ગુરુ, દેવ ને રાજા એમની સમીપે તથા સભાને વિષે પગ ઉપર પગ ચડાવીને ન બેસવું તથા વસ્ત્રે કરીને ઢીંચણને બાંધીને ન બેસવું. ॥૭૦॥

વિવાદો નૈવ કર્તવ્યઃ સ્વાચાર્યેણ સહ ક્વચિત્

પૂજ્યોઽન્નધનવસ્ત્રાદૈર્યથાશક્તિ સ ચાખિલૈઃ ॥૭૧॥

અને અમારા આશ્રિત જે સર્વે સત્સંગી તેમણે પોતાના આચાર્ય સંગાથે ક્યારેય પણ વિવાદ ન કરવો, અને પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે અન્ન, ધન,

વસ્ત્રાદિકે કરીને તે પોતાના આચાર્યને પૂજવા. ॥૭૧॥

તમાયાન્તં નિશમ્યાશુ પ્રત્યુદગ્નત્વ્યમાદરાત્ ।

તસ્મિન્ યાત્યનુગમ્યં ચ ગ્રામાન્તાવધિ મચ્છ્રૈતૈઃ ॥૭૨॥

અમારા જે આશ્રિત જન તેમણે પોતાના આચાર્યને આવતા સાંભળીને આદર થકી તત્કાળ સન્મુખ જવું, અને તે આચાર્ય પોતાના ગામથી પાછા પધારે ત્યારે ગામની ભાગોળ સુધી વળાવવા જવું. ॥૭૨॥

અપિ ભૂરિફલં કર્મ ધર્માપેતં ભવેદ્યદિ ।

આચર્ય તર્હિ તન્નૈવ ધર્મઃ સર્વાર્થદોસ્તિ હિ ॥૭૩॥

અને ઘણુંક છે ફળ જેને વિષે એવું પણ જે કર્મ તે જો ધર્મ રહિત હોય તો તેનું આચરણ ન જ કરવું કેમ જે ધર્મ છે તે જ સર્વ પુરૂષાર્થનો આપનારો છે, માટે કોઈક ફળના લોભે કરીને ધર્મનો ત્યાગ ન કરવો. ॥૭૩॥

પૂર્વેર્મહદ્ભરપિ યદધર્માચરણં ક્વચિત્ ।

કૃતં સ્યાત્તત્તુ ન ગ્રાહ્યં ગ્રાહ્યો ધર્મસ્તુ તત્કૃતઃ ॥૭૪॥

અને પૂર્વે થયા જે મોટા પુરૂષ તેમણે પણ જો ક્યારેક અધર્માચરણ કર્યું હોય તો તેનું ગ્રહણ ન કરવું, અને તેમણે જે ધર્માચરણ કર્યું હોય તો તેનું ગ્રહણ કરવું. ॥૭૪॥

ગુહ્યવાર્તા તુ કસ્યાપિ પ્રકાશ્યા નૈવ કુત્રચિત્ ।

સમદૃષ્ટ્યા ન કાર્યશ્ચ યથાર્હાર્ચાવ્યતિક્રમઃ ॥૭૫॥

અને કોઈની પણ જે ગુહ્યવાર્તા તે તો કોઈ ઠેકાણે પણ પ્રકાશ કરવી જ નહિ, અને જે જીવનું જેવી રીતે સન્માન કરવું ઘટતું હોય તેનું તેવી જ રીતે સન્માન કરવું, પણ સમદ્રષ્ટિએ કરીને એ મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરવું નહિ. ॥૭૫॥

વિશેષનિયમો ધાર્યશ્ચાતુર્માસ્યેઽધિલૈરપિ ।

એકસ્મિન્ શ્રાવણે માસિ સ ત્વશક્તૈસ્તુ માનવૈઃ ॥૭૬॥

અને અમારા જે સર્વે સત્સંગી તેમણે ચાતુર્માસને વિષે વિશેષ નિયમ ધારવો, અને જે મનુષ્ય અસમર્થ હોય તેમણે તો એક શ્રાવણ માસને વિષે વિશેષ નિયમ ધારવો. ॥૭૬॥

વિષ્ણોઃ કથાયાઃ શ્રવણં વાચનં ગુણકીર્તનમ્ ।

મહાપૂજા મન્ત્રજપઃ સ્તોત્રપાઠઃ પ્રદક્ષિણાઃ ॥૭૭॥

અને તે વિશેષ નિયમ ક્રિયા, તો ભગવાનની કથાનું શ્રવણ કરવું, તથા કથા વાંચવી, તથા ભગવાનના ગુણનું કીર્તન કરવું તથા પંચામૃત સ્નાને કરીને ભગવાનની મહાપૂજા કરવી, તથા ભગવાનના મંત્રનો જપ કરવો, તથા સ્તોત્રનો પાઠ કરવો, તથા ભગવાનને પ્રદક્ષિણાઓ કરવી. ॥૭૭॥

સાષ્ટાઙ્ગપ્રણતિશ્ચેતિ નિયમા ઉત્તમા મતાઃ ।

એતેષ્વેકતમો ભક્ત્યા ધારણીયો વિશેષતઃ ॥૭૮॥

તથા ભગવાનને સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કરવા, એ જે આઠ પ્રકારના નિયમ તે અમે ઉત્તમ માન્યા છે તે માટે એ નિયમમાંથી કોઈ એક નિયમ જે તે ચોમાસાને વિષે વિશેષપણે ભક્તિએ કરીને ધારવો. ॥૭૮॥

એકાદશીનાં સર્વાસાં કર્તવ્યં વ્રતમાદરાત્ ।

કૃષ્ણજન્મદિનાનાં ચ શિવરાત્રેશ્ચ સોત્સવમ્ ॥૭૯॥

અને સર્વે જે એકાદશીઓ તેમનું વ્રત જે તે આદર થકી કરવું, તથા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના જે જન્માષ્ટમી આદિક જન્મદિવસ તેમનું વ્રત જે તે આદર થકી કરવું, તથા શિવરાત્રિનું વ્રત જે તે આદર થકી કરવું અને તે વ્રતના દિવસને વિષે મોટા ઉત્સવ કરવા. ॥૭૯॥

ઉપવાસદિને ત્યાજ્યા દિવાનિદ્રા પ્રયત્નતઃ ।

ઉપવાસસ્તયા નશ્યન્મૈથુનેનેવ યજૃણામ્ ॥૮૦॥

અને જે દિવસે વ્રતનો ઉપવાસ કર્યો હોય તે દિવસે અતિશય યત્ને

કરીને દિવસની નિદ્રાનો ત્યાગ કરવો, કેમ જે જેમ મૈથુને કરીને મનુષ્યના ઉપવાસનો નાશ થાય છે, તેમજ દિવસની નિદ્રાએ કરીને મનુષ્યના ઉપવાસનો નાશ થઈ જાય છે. ॥૮૦॥

સર્વવૈષ્ણવરાજશ્રીવલ્લભાચાર્યનન્દનઃ ।

શ્રીવિદ્વલેશઃ કૃતવાન્ યં વ્રતોત્સવનિર્ણયમ્ ॥૮૧॥

અને સર્વ વૈષ્ણવના રાજા એવા જે શ્રીવલ્લભાચાર્ય તેમના પુત્ર જે શ્રીવિદ્વલનાથજી તે જે તે વ્રત અને ઉત્સવના નિર્ણયને કરતા હતા. ॥૮૧॥

કાર્યાસ્તમનુસૃત્યૈવ સર્વ એવ વ્રતોત્સવાઃ ।

સેવારીતિશ્ચ કૃષ્ણસ્ય ગ્રાહ્યા તદુદિતૈવ હિ ॥૮૨॥

અને તે વિદ્વલનાથજીએ કર્યો જે નિર્ણય તેને જ અનુસરીને સર્વ વ્રત ને ઉત્સવ કરવા, અને તે વિદ્વલનાથજી એ કહી જે શ્રીકૃષ્ણની સેવારીતિ તેનું જ ગ્રહણ કરવું. ૮૨

કર્તવ્યા દ્વારિકામુખ્યતીર્થયાત્રા યથાવિધિ ।

સર્વૈરપિ યથાશક્તિ ભાવ્યં દીનેષુ વત્સલૈઃ ॥૮૩॥

અને સર્વે જે અમારા આશ્રિત તેમણે દ્વારિકા આદિક જે તિર્થ તેમની યાત્રા જે તે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે યથાવિધિએ કરીને કરવી, અને વળી પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે દીનજનને વિષે દયાવાન થવું. ॥૮૩॥

વિષ્ણુઃ શિવો ગણપતિઃ પાર્વતી ચ દિવાકરઃ ।

એતાઃ પૂજ્યતયા માન્યા દેવતાઃ પઞ્ચ મામકૈઃ ॥૮૪॥

અને અમારા જે આશ્રિત તેમણે વિષ્ણુ શિવ, ગણપતિ, પાર્વતી અને સૂર્ય એ પાંચ દેવ જે તે પૂજ્યપણે કરીને માનવા. ॥૮૪॥

ભૂતાદ્યુપદ્રવે ક્વાપિ વર્મ નારાયણાત્મકમ્ ।

જપ્યં ચ હનુમન્મન્ત્રો જપ્યો ન ક્ષુદ્રદૈવતઃ ॥૮૫॥

અને જો ક્યારેક ભૂત પ્રેતાદિકનો ઉપદ્રવ થાય ત્યારે તો

નારાયણકવચનો જપ કરવો અથવા હનુમાનના મંત્રનો જપ કરવો, પણ એ વિના બીજા કોઈ શુદ્રદેવના સ્તોત્ર અને મંત્રનો જપ ન કરવો. ॥૮૫॥

રવેરિન્દોશ્ચોપરાગે જાયમાનેડપરાઃ ક્રિયાઃ ।

હિત્વાશુ શુચિભિઃ સર્વૈઃ કાર્યઃ કૃષ્ણમનોર્જપઃ ॥૮૬॥

અને સૂર્યનું ને ચંદ્રમાનું ગ્રહણ થયે સતે અમારા જે સર્વ સત્સંગી તેમણે બીજી સર્વે ક્રિયાનો તત્કાળ ત્યાગ કરીને પવિત્ર થઈને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના મંત્રનો જપ કરવો. ॥૮૬॥

જાતાયામથ તન્મુક્તૌ કૃત્વા સ્નાનં સચેલકમ્ ।

દેયં દાનં ગૃહિજનૈઃ શક્ત્યાન્યૈસ્ત્વચ્ચૈર્શ્વરઃ ॥૮૭॥

અને તે ગ્રહણ મુકાઈ રહ્યા પછી વસ્ત્ર સહિત સ્નાન કરીને જે અમારા ગૃહસ્થ સત્સંગી હોય તેમણે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે દાન કરવું, અને જે ત્યાગી હોય તેમણે ભગવાનની પૂજા કરવી. ॥૮૭॥

જન્માશૌચં મૃતાશૌચં સ્વસમ્બન્ધાનુસારતઃ ।

પાલનીયં યથાશાસ્ત્રં ચાતુર્વર્ણ્યજનૈર્મમ ॥૮૮॥

અને અમારા સત્સંગી એવા જે ચારે વર્ણના મનુષ્ય તેમણે જન્મનું સૂતક તથા મરણનું સૂતક તે પોતપોતાના સંબંધને અનુસારે કરીને યથાશાસ્ત્ર પાળવું. ॥૮૮॥

ભાવ્યં શમદમક્ષાન્તિસંતોષાદિગુણાન્વિતૈઃ ।

બ્રાહ્મણૈઃ શૌર્યધૈર્યાદિગુણોપેતૈશ્ચ બાહુજૈઃ ॥૮૯॥

અને જે બ્રાહ્મણ વર્ણ હોય તેમણે શમ, દમ, ક્ષમા અને સંતોષ એ આદિક જે ગુણ તેમણે યુક્ત થવું, અને જે ક્ષત્રિય વર્ણ હોય તેમણે શૂરવીરપણું અને ધીરજ એ આદિક જે ગુણ તેમણે યુક્ત થવું. ॥૮૯॥

વૈશ્યૈશ્ચ કૃષિવાણિજ્યકુસીદમુખવૃત્તિભિઃ ।

ભવિત્તવ્યં તથા શૂદ્રૈઃ દ્વિજસેવાદિવૃત્તિભિઃ ॥૯૦॥

અને વૈશ્ય વર્ણ હોય તેમણે કૃષિકર્મ તથા વણજ વ્યાપાર તથા વ્યાજવટો એ આદિક જે વૃત્તિઓ તેમણે કરીને વર્તવું, અને જે શુદ્ર વર્ણ હોય તેમણે બ્રાહ્મણાદિક ત્રણ વર્ણની સેવા કરવી એ આદિક જે વૃત્તિઓ તેમણે કરીને વર્તવું. ॥૮૦॥

સંસ્કારાશ્રાહ્નિકં શ્રાદ્ધં યથાકાલં યથાધનમ્ ।

સ્વસ્વગૃહ્યાનુસારેણ કર્તવ્યં ચ દ્વિજન્મભિઃ ॥૧૧॥

અને જે દ્વિજ હોય તેમણે ગર્ભાધનાદિક સંસ્કાર તથા આહ્નિક તથા શ્રાદ્ધ એ ત્રણ જે તે પોતાના ગૃહ્યસૂત્રને અનુસારે કરીને જેવો જેનો અવસર હોય અને જેવી જેની ધનસંપત્તિ હોય તે પ્રમાણે કરવાં. ॥૮૧॥

અજ્ઞાનાજ્ઞાનતો વાઽપિ ગુરુ વા લઘુ પાતકમ્ ।

ક્વાપિ સ્યાત્તર્હિ તત્પ્રાયશ્ચિત્તં કાર્યં સ્વશક્તિતઃ ॥૧૨॥

અને ક્યારેક જાણે અથવા અજાણે જો નાનુંમોટું પાપ થઈ જાય તો પોતાની શક્તિ પ્રમાણે તે પાપનું પ્રાયશ્ચિત કરવું. ॥૮૨॥

વેદાશ્ચ વ્યાસસૂત્રાણિ શ્રીમદ્ભગવતાભિધમ્ ।

પુરાણં ભારતે તુ શ્રીવિષ્ણોર્નામસહસ્રકમ્ ॥૧૩॥

અને ચાર વેદ, તથા વ્યાસસૂત્ર, તથા શ્રીમદ્ભગવત નામે પુરાણ, તથા મહાભારતને વિષે તો શ્રીવિષ્ણુ-સહસ્રનામ. ॥૮૩॥

તથા શ્રીભગવદ્ગીતા નીતિશ્ચ વિદુરોદિતા ।

શ્રીવાસુદેવમાહાત્મ્યં સ્કાન્દવૈષ્ણવખણ્ડગમ્ ॥૧૪॥

તથા શ્રીભગવદ્ગીતા, તથા વિદુરજીએ કહેલી જે નીતિ, તથા સ્કંદપુરાણનો જે વિષ્ણુખંડ તેને વિષે રહું એવું જે શ્રીવાસુદેવમાહાત્મ્ય. ॥૮૪॥

ધર્મશાસ્ત્રાન્તર્ગતા ચ યાજ્ઞવલ્ક્યઋષેઃ સ્મૃતિઃ ।

એતાન્યષ્ટ મમેષ્ટાણિ સચ્છાસ્ત્રાણિ ભવન્તિ હિ ॥૧૫॥

અને ધર્મશાસ્ત્રના મધ્યમાં રહી એવી જે યાજ્ઞવલ્ક્ય ઋષિની સ્મૃતિ,

એ જે આઠ સચ્છાસ્ત્ર તે અમને ઈષ્ટ છે.

સ્વહિ તે ચ્છુભિરેતાનિ મચ્છિષ્ઠ્યૈઃ સકલૈરપિ ।

શ્રોતવ્યાન્યથ પાઠચાનિ કથનીયાનિ ચ દ્વિજૈઃ ॥૧૬॥

અને પોતાના હિતને ઈચ્છતા એવા જે અમારા સર્વે શિષ્ય તેમણે એ આઠ સચ્છાસ્ત્ર જે તે સાંભળવાં અને અમારા આશ્રિત જે દ્વિજ તેમણે એ સચ્છાસ્ત્ર જે તે ભણવાં તથા ભણાવવાં તથા એમની કથા કરવી. ॥૮૬॥

તત્રાચારવ્યવહૃતિનિષ્કૃતાનાં ચ નિર્ણયે ।

ગ્રાહ્યામિતાક્ષરોપેતા યાજ્ઞવલ્ક્યસ્ય તુ સ્મૃતિઃ ॥૧૭॥

અને તે આઠ સચ્છાસ્ત્રમાંથી આચાર, વ્યવહાર અને પ્રાયશ્ચિત એ ત્રણનો જે નિર્ણય કરવો તેને વિષે તો મિતાક્ષરા ટીકાએ યુક્ત એવી જે યાજ્ઞવલ્ક્ય ઋષિની સ્મૃતિ તેનું ગ્રહણ કરવું. ॥૮૭॥

શ્રીમદ્ભાગવતસ્યૈષુ સ્કન્ધૌ દશમપઞ્ચમૌ ।

સર્વાધિકતયા જ્ઞેયૌ કૃષ્ણમાહાત્મ્યબુદ્ધયે ॥૧૮॥

અને વળી એ આઠ સચ્છાસ્ત્રને વિષે જે શ્રીમદ્-ભાગવત પુરાણ તેના દશમ ને પંચમ નામે જે બે સ્કંધ તે જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના માહાત્મ્ય જાણવાને અર્થે સર્વથી અધિકપણે જાણવા. ॥૮૮॥

દશમઃ પંચમઃ સ્કન્ધો યાજ્ઞવલ્ક્યસ્ય ચ સ્મૃતિઃ ।

ભક્તિશાસ્ત્રં યોગશાસ્ત્રં ધર્મશાસ્ત્રં ક્રમેણ મે ॥૧૯॥

અને દશમસ્કંધ તથા પંચમસ્કંધ તથા યાજ્ઞવલ્ક્યની સ્મૃતિ એ જે ત્રણ તે અનુક્રમે કરીને અમારું ભક્તિશાસ્ત્ર, યોગશાસ્ત્ર અને ધર્મશાસ્ત્ર છે, કહેતાં દશમસ્કંધ તે ભક્તિશાસ્ત્ર છે અને પંચમસ્કંધ તે યોગશાસ્ત્ર છે અને યાજ્ઞવલ્ક્યની સ્મૃતિ તે ધર્મશાસ્ત્ર છે. એમ જાણવું. ॥૮૯॥

શારીરકાણાં ભગવદ્ગીતાયાશ્ચાવગમ્યતામ્ ।

રામાનુજાચાર્યકૃતં ભાષ્યમાધ્યાત્મિકં મમ ॥૧૦૦॥

અને શ્રી રામાનુજાયાર્યે કર્યું એવું જે વ્યાસસૂત્રનું શ્રીભાષ્ય તથા શ્રીભગવદ્ગીતાનું ભાષ્ય, એ જે બે તે અમારું અધ્યાત્મશાસ્ત્ર છે એમ જાણવું. ॥૧૦૦॥

એતેષુ યાનિ વાક્યાનિ શ્રીકૃષ્ણસ્ય વૃષસ્ય ચ ।

અત્યુત્કર્ષપરાણિ સ્યુસ્તથા ભક્તિવિરાગયોઃ ॥૧૦૧॥

અને એ સર્વે સચ્ચાસ્ત્રને વિષે જે વચન તે જે તે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનું સ્વરૂપ તથા ધર્મ તથા ભક્તિ તથા વૈરાગ્ય એ ચારના અતિ ઉત્કર્ષપણાને કહેતાં હોય. ॥૧૦૧॥

મન્તવ્યાનિ પ્રધાનાનિ તાન્યેવેતરવાક્યતઃ ।

ધર્મેણ સહિતા કૃષ્ણભક્તિઃ કાર્યેતિ તદ્રહઃ ॥૧૦૨॥

તે વચન જે તે બીજાં વચન કરતાં પ્રધાનપણે માનવાં અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની ભક્તિ તે જે તે ધર્મ સહિત જ કરવી એવી રીતે તે સર્વે સચ્ચાસ્ત્રનું રહસ્ય છે. ॥૧૦૨॥

ધર્મો જ્ઞેયઃ સદાચારઃ શ્રુતિસ્મૃત્યુપપાદિતઃ ।

માહાત્મ્યજ્ઞાનયુગ્ભૂરિસ્નેહો ભક્તિશ્ચ માધવે ॥૧૦૩॥

અને શ્રુતિ સ્મૃતિ તેમણે પ્રતિપાદન કર્યો એવો જે સદાચાર તે ધર્મ જાણવો, અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને વિષે માહાત્મ્યજ્ઞાને સહિત જે ઘણો સ્નેહ તે ભક્તિ જાણવી. ॥૧૦૩॥

વૈરાગ્યં જ્ઞેયમપ્રીતિઃ શ્રીકૃષ્ણોતરવસ્તુષુ ।

જ્ઞાનં ચ જીવમાયેશરૂપાણાં સુષ્ટુ વેદનમ્ ॥૧૦૪॥

અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન વિના અન્ય પદાર્થમાં પ્રીતિ નહિ તે વૈરાગ્ય જાણવો, અને જીવ, માયા, અને ઈશ્વર તેમના સ્વરૂપને જે રૂડી રીતે જાણવું તેને જ્ઞાન કહીએ. ॥૧૦૪॥

હૃત્થોઽણુસૂક્ષ્મશ્ચિદ્રૂપો જ્ઞાતા વ્યાપ્યાખિલાં તનુમ્ ।

જ્ઞાનશક્ત્યા સ્થિતો જીવો જ્ઞેયોચ્છેદ્યાદિલક્ષણઃ ॥૧૦૫॥

અને જીવ છે તે હૃદયને વિષે રહ્યો છે, ને અણુ સરખો સૂક્ષ્મ છે, ને ચૈતન્યરૂપ છે, ને જાણનારો છે, અને પોતાની જ્ઞાનશક્તિએ કરીને નખથી શિખા પર્યંત સમગ્ર પોતાના દેહ પ્રત્યે વ્યાપીને રહ્યો છે, અને અછેદ, અભેદ, અજર, અમર ઈત્યાદિક છે લક્ષણ જેનાં એવો જીવ છે, એમ જાણવું. ॥૧૦૫॥

ત્રિગુણાત્મા તમઃ કૃષ્ણશક્તિર્દેહતદીયયોઃ ।

જીવસ્ય ચાહંમમતાહે તુર્માયાવગમ્યતામ્ ॥૧૦૬॥

અને જે માયા છે તે ત્રિગુણાત્મિકા છે, ને અંધકારરૂપ છે, ને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની શક્તિ છે, અને આ જીવને દેહ તથા દેહનાં જે સંબંધી તેમને વિષે અહંમત્વની કરાવનારી છે, એમ માયાને જાણવી. ॥૧૦૬॥

હૃદયે જીવવજ્જીવે યોઽન્તર્યામિતયા સ્થિતઃ ।

જ્ઞેયઃ સ્વતંત્ર ઈશોઽસૌ સર્વકર્મફલપ્રદઃ ॥૧૦૭॥

અને જે ઈશ્વર છે તે જે તે જેમ હૃદયને વિષે જીવ રહ્યો છે, એમ તે જીવને વિષે અંતર્યામીપણે કરીને રહ્યા છે ને સ્વતંત્ર છે ને સર્વ જીવને કર્મફળના આપનારા છે એમ ઈશ્વરને જાણવા. ॥૧૦૭॥

સ શ્રીકૃષ્ણઃ પરંબ્રહ્મ ભગવાન્ પુરુષોત્તમઃ ।

ઉપાસ્ય ઇષ્ટદેવો નઃ સર્વાવિર્ભાવકારણમ્ ॥૧૦૮॥

અને તે ઈશ્વર તે કયા તો પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ એવા જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તે ઈશ્વર છે, અને તે શ્રીકૃષ્ણ જે તે આપણા ઈષ્ટદેવ છે, ને ઉપાસના કરવા યોગ્ય છે અને સર્વે અવતારના કારણ છે. ॥૧૦૮॥

સ રાધયા યુતો જ્ઞેયો રાધાકૃષ્ણ ઇતિ પ્રમુઃ ।

રુક્મિણ્યા રમયોપેતો લક્ષ્મીનારાયણઃ સ હિ ॥૧૦૯॥

અને સમર્થ એવા જે શ્રીકૃષ્ણ તે જે તે રાધિકાજીએ યુક્ત હોય ત્યારે “રાધાકૃષ્ણ” એવે નામે જાણવા, અને રૂકિમણી રૂપ જે લક્ષ્મી તેમણે યુક્ત હોય ત્યારે “લક્ષ્મીનારાયણ” એવે નામે જાણવા. ॥૧૦૯॥

જ્ઞેયોઽર્જુનેન યુક્તોઽસૌ નરનારાયણાભિધઃ ।

બલભદ્રાદિયોગેન તત્તન્નામોચ્યતે સ ચ ॥૧૧૦॥

અને એ શ્રીકૃષ્ણ જે તે અર્જુને યુક્ત હોય, ત્યારે “નરનારાયણ” એવે નામે જાણવા અને વળી તે શ્રીકૃષ્ણ જે તે બલભદ્રાદિકને યોગે કરીને તે તે નામે કહેવાય છે એમ જાણવું. ॥૧૧૦॥

एते राधादयो भक्तास्तस्य स्युः पार्श्वतः क्वचित् ।

क्वचित्तदङ्गेतिस्नेहात्स तु ज्ञेयस्तदैकलः ॥૧૧૧॥

અને એ જે રાધાદિક ભક્ત તે જે તે ક્યારેક તો તે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને પડખે હોય છે, અને ક્યારેક તો અતિ સ્નેહે કરીને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના અંગને વિષે રહે છે, ત્યારે તો તે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન એકલા જ હોય એમ જાણવા. ॥૧૧૧॥

अतश्चास्य स्वरूपेषु भेदो ज्ञेयो न सर्वथा ।

चतुरादिभुजत्वं तु द्विबाहोस्तस्य चैच्छिकम् ॥૧૧૨॥

એ હેતુ માટે એ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનાં જે સ્વરૂપ તેમને વિષે સર્વ પ્રકારે કરીને ભેદ ન જાણવો, અને ચતુર્ભુજપણું, અષ્ટભુજપણું, સહસ્રભુજપણું ઇત્યાદિક જે ભેદ જણાય છે તે તો દ્વિભુજ એવા જે તે શ્રીકૃષ્ણ તેમની ઇચ્છાએ કરીને છે એમ જાણવું. ॥૧૧૨॥

तस्यैव सर्वथा भक्तिः कर्तव्या मनुजैर्भुवि ।

निःश्रेयसकरं किञ्चित्ततोऽन्यन्नेति दृश्यताम् ॥૧૧૩॥

અને એવા જે તે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન, તેની જે ભક્તિ તે જે તે પૃથ્વીને વિષે સર્વ મનુષ્ય તેમણે કરવી, અને તે ભક્તિ થકી બીજું કલ્યાણકારી

સાધન કાંઈ નથી એમ જાણવું. ॥૧૧૩॥

गुणिनां गुणवत्ताया ज्ञेयं ह्येतत् परं फलम् ।

कृष्णे भक्तिश्च सत्सङ्गोऽन्यथा यान्ति विदोऽप्यधः ॥૧૧૪॥

અને વિદ્યાદિક ગુણવાળા જે પુરૂષ તેમના ગુણવાનપણાનું એ જ પરમ ફળ જાણવું, કયું તો જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને વિષે ભક્તિ કરવી ને સત્સંગ કરવો, અને એમ ભક્તિ ને સત્સંગ એ બે વિના તો વિદ્વાન હોય તો પણ અધોગતિને પામે છે. ॥૧૧૪॥

कृष्णस्तदवताराश्च ध्येयास्तत्प्रतिમાपि च ।

न तु जीवा नृदेवाद्या भक्ता ब्रह्मविदोऽपि च ॥૧૧૫॥

અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તથા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના જે અવતાર તે જે તે ધ્યાન કરવા યોગ્ય છે, તથા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની જે પ્રતિમા તે પણ ધ્યાન કરવા યોગ્ય છે, માટે એમનું ધ્યાન કરવું, અને મનુષ્ય તથા દેવાદિક જે જીવ તે તો શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના ભક્ત હોય અને બ્રહ્મવેત્તા હોય તો પણ ધ્યાન કરવા યોગ્ય નથી, માટે એમનું ધ્યાન ન કરવું. ॥૧૧૫॥

निजात्मानं ब्रह्मरूपं देहत्रयविलक्षणम् ।

विभाव्य तेन कर्तव्या भक्तिः कृष्णस्य सर्वदा ॥૧૧૬॥

અને સ્થૂલ, સૂક્ષ્મ ને કારણ એ જે ત્રણ દેહ તે થકી વિલક્ષણ એવો જે પોતાનો જીવાત્મા તેને બ્રહ્મરૂપની ભાવના કરીને પછી તે બ્રહ્મરૂપે કરીને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની ભક્તિ જે તે સર્વ કાળને વિષે કરવી. ॥૧૧૬॥

श्रव्यः श्रीमद्भागवतदशमस्कन्ध आदरात् ।

प्रत्यहं वा सकृद्वर्षे वर्षे वाच्योऽथ पण्डितैः ॥૧૧૭॥

અને શ્રીમદ્ભાગવતપુરાણનો જે દશમસ્કંધ તે જે તે નિત્ય પ્રત્યે આદર થકી સાંભળવો, અથવા વર્ષો વર્ષ એકવાર સાંભળવો અને પંડિત હોય તેમણે નિત્ય પ્રત્યે વાંચવો અથવા વર્ષો વર્ષ એકવાર વાંચવો. ॥૧૧૭॥

कारणीया पुरश्चर्या पुण्यस्थानेऽस्य शक्तिः ।

विष्णुनामसहस्रादेश्चापि कार्येप्सितप्रदा ॥११८॥

અને એ જે દશમસ્કંધ તેનું પુરશ્ચરણ જે તે પુણ્ય સ્થાનકને વિષે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે કરવું કરાવવું, અને વળી વિષ્ણુસહસ્રનામ આદિક જે સચ્ચાત્ર તેનું પુરશ્ચરણ પણ પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે કરવું કરાવવું, તે પુરશ્ચરણ કેવું છે તો પોતાના મનવાંછિત ફળને આપે એવું છે. ॥૧૧૮॥

दैव्यामापदि कष्टायां मानुष्यां वा गदादिषु ।

यथा स्वपररक्षा स्यात्तथा वृत्त्यं न चान्यथा॥११९॥

અને કષ્ટની દેનારી એવી કોઈ દેવસંબંધી આપદા આવી પડે તથા મનુષ્ય સંબંધી આપદા આવી પડે તથા રોગાદિક આપદા આવી પડે તેને વિષે જેમ પોતાની ને બીજાની રક્ષા થાય તેમ વર્તવું પણ બીજી રીતે ન વર્તવું. ॥૧૧૯॥

देशकालवयोवित्तजातिशक्त्यानुसारतः ।

आचारो व्यवहारश्च निष्कृतं चावधार्यताम् ॥१२०॥

અને આચાર, વ્યવહાર અને પ્રાયશ્ચિત એ જે ત્રણવાનાં તે જે તે દેશ, કાળ, અવસ્થા, દ્રવ્ય, જાતિ અને સામર્થ્ય એટલાને અનુસારે કરીને જાણવાં. ॥૧૨૦॥

मतं विशिष्टाद्वैतं मे गोलोको धाम चेप्सितम् ।

तत्र ब्रह्मात्मना कृष्णसेवा मुक्तिश्च गम्यताम्॥१२१॥

અને અમારો જે મત તે વિશિષ્ટાદ્વૈત છે, એમ જાણવું અને અમને પ્રિય એવું જે ધામ તે ગોલોક છે એમ જાણવું, અને તે ધામને વિષે બ્રહ્મરૂપે કરીને જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની સેવા કરવી તે અમે મુક્તિ માની છે એમ જાણવું. ॥૧૨૧॥

एते साधारणा धर्माः पुंसां स्त्रीणां च सर्वतः ।

मदाश्रितानां कथिता विशेषानथ कीर्तये ॥१२२॥

અને આ જે પૂર્વે સર્વ ધર્મ કહ્યા, તે જે તે અમારા આશ્રિત જે ત્યાગી, ગૃહસ્થ, બાઈ, ભાઈ સર્વ સત્સંગી તેમના સામાન્ય ધર્મ કહ્યા છે, કહેતાં સર્વ સત્સંગી માત્રને સરખા પાળવાના છે. અને એ સર્વેના જે વિશેષ ધર્મ છે તેમને પૃથક્ પૃથક્ પણે કરીને કહીએ છીએ. ॥૧૨૨॥

मज्ज्येष्ठावरजभातृसुताभ्यां तु कदाचन ।

स्वासन्नसम्बन्धहीना नोपदेश्या हि योषितः ॥१२३॥

(હવે પ્રથમ ધર્મવંશી જે આચાર્ય અને તેમની પત્નીઓ તેમના જે વિશેષ ધર્મ તે કહીએ છીએ.) અમારા મોટાભાઈ અને નાનાભાઈ તેમના પુત્ર જે અયોધ્યાપ્રસાદ અને રઘુવીર તેમણે પોતાના સમીપ સંબંધ વિનાની જે બીજી સ્ત્રીઓ તેમને મંત્ર ઉપદેશ ક્યારેય ન કરવો. ॥૧૨૩॥

न स्पष्टव्याश्च ताः क्वापि भाषणीयाश्च ता नहि ।

क्रौर्यं कार्यं न कस्मिंश्चिन्न्यासो रक्ष्यो न कस्यचित् ॥१२३॥

અને તે સ્ત્રીઓને ક્યારેય પણ અડવું નહિ, અને તે સાથે બોલવું નહિ, અને કોઈ જીવને વિષે કુરપણું ન કરવું, અને કોઈની થાપણ ન રાખવી. ॥૧૨૪॥

प्रतिभूत्वं न कस्यापि कार्यं च व्यावहारीके ।

भिक्षयापदतिक्रम्या न तु कार्यमृणं क्वचित्॥१२५॥

અને વ્યવહાર કાર્યને વિષે કેનું પણ જમાનગરું ન કરવું, અને કોઈ આપત્કાળ આવી પડે તો ભિક્ષા માગીને પોતાનો નિર્વાહ કરીને તે આપત્કાળને ઉલ્લંઘવો પણ કોઈનું કરજ તો ક્યારેય ન કરવું. ॥૧૨૫॥

स्वशिष्यार्पितधान्यस्य कर्तव्यो विक्रयो न च ।

जीर्णं दत्त्वा नवीनं तु ग्राह्यं तत्रैष विक्रयः ॥१२६॥

અને પોતાના જે શિષ્ય તેમણે ધર્મ નિમિત્તે પોતાને આપ્યું જે અન્ન તે

વેચવું નહિ, અને તે અન્ન જીનું થાય તો તે જીનું કોઈકને દઈને નવું લેવું, અને એવી રીતે જે જીનાનું નવું કરવું તે વેચ્યું ન કહેવાય. ॥૧૨૬॥

ભાદ્રશુક્લચતુર્થ્યાં ચ કાર્યાં વિઘ્નેશપૂજનમ્ ।

ઙ્ગકૃષ્ણચતુર્દશ્યાં કાર્યાંઽર્ચાં ચ હનુમતઃ ॥૧૨૭॥

અને ભાદરવા શુદ્ધિ ચતુર્થીને દિવસે ગણપતિની પૂજા કરવી, તથા આસો વદિ ચતુર્દશીને દિવસે હનુમાનજીની પૂજા કરવી. ॥૧૨૭॥

મદાશ્રિતાનાં સર્વેષાં ધર્મરક્ષણહે તવે ।

ગુરુત્વે સ્થાપિતાભ્યાં ચ તાભ્યાં દીક્ષ્યા મુમુક્ષવઃ ॥૧૨૮॥

અને અમારે આશ્રિત જે સર્વે સત્સંગી તેમના ધર્મની રક્ષા કરવાને અર્થે એ સર્વેના ગુરુપણાને વિષે અમે સ્થાપન કર્યા એવા જે તે અયોધ્યાપ્રસાદ અને રઘુવીર તેમણે મુમુક્ષુ જનને દીક્ષા આપવી. ॥૧૨૮॥

યથાધિકારં સંસ્થાપ્યાઃ સ્વે સ્વે ધર્મે નિજાશ્રિતાઃ ।

માન્યાઃ સન્તશ્ચ કર્તવ્યઃ સચ્છાસ્ત્રાભ્યાસ આદરાત્ ॥

અને પોતાના આશ્રિત જે સર્વે સત્સંગી તેમણે અધિકાર પ્રમાણે પોતપોતાના ધર્મને વિષે રાખવા અને સાધુને આદર થકી માનવા, તથા સચ્છાસ્ત્રનો અભ્યાસ આદર થકી કરવો. ॥૧૨૯॥

મયા પ્રતિષ્ઠાપિતાનાં મન્દિરેષુ મહત્સુ ચ ।

લક્ષ્મીનારાયણાદીનાં સેવા કાર્યાં યથાવિધિ ॥૧૩૦॥

અને મોટાં જે મંદિર તેમને વિષે અમે સ્થાપન કર્યા એવાં જે શ્રીલક્ષ્મીનારાયણ આદિક શ્રીકૃષ્ણનાં સ્વરૂપ તેમની જે સેવા તે યથાવિધિએ કરીને કરવી. ॥૧૩૦॥

ભગવન્મન્દિરં પ્રાપ્તો યોઽન્નાર્થી કોઽપિ માનવઃ ।

આદરાત્સ તુ સમ્ભાવ્યો દાનેનાન્નસ્ય શક્તિતઃ ॥૧૩૧॥

અને ભગવાનના મંદિર પ્રત્યે આવ્યો જે હરકોઈ અન્નાર્થી મનુષ્ય

તેની પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે અન્નના દાને કરીને આદર થકી સંભાવના કરવી. ॥૧૩૧॥

સંસ્થાપ્ય વિપ્રં વિદ્વાંસં પાઠશાલાં વિધાય ચ ।

પ્રવર્તનીયા સદ્વિદ્યા ભુવિ યત્સુકૃતં મહત્ ॥૧૩૨॥

અને વિદ્યાર્થી ભણાવ્યાની શાળા કરાવીને પછી તેમાં એક વિદ્વાન બ્રાહ્મણને રાખીને પૃથ્વીને વિષે સદ્વિદ્યાની પ્રવૃત્તિ કરાવવી, કેમ જે વિદ્યાદાને કરીને મોટું પુણ્ય થાય છે. ॥૧૩૨॥

અથૈતયોસ્તુ માર્યાભ્યામાઙ્ગયા પત્યુરાત્મનઃ ।

કૃષ્ણમન્ત્રોપદેશશ્ચ કર્તવ્યઃ સ્ત્રીભ્ય એવ હિ ॥૧૩૩॥

અને હવે એ અયોધ્યાપ્રસાદ અને રઘુવીર એ બેની જે પત્નીઓ તેમણે પોતપોતાના પતિની આજ્ઞાએ કરીને સ્ત્રીઓને જ શ્રીકૃષ્ણના મંત્રનો ઉપદેશ કરવો પણ પુરૂષને ન કરવો. ॥૧૩૩॥

સ્વાસન્નસમ્બન્ધહીના નરાસ્તાભ્યાં તુ કર્હિચિત્ ।

ન સ્પ્રષ્ટવ્યા ન ભાષ્યાશ્ચ તેમ્યો દર્શ્યં મુખં ન ચ ॥૧૩૪॥

અને વળી તે બે જણની જે પત્નીઓ તેમણે પોતાના સમીપ સંબંધ વિનાના જે પુરૂષ તેમનો સ્પર્શ ક્યારેય ન કરવો, અને તેમની સાથે બોલવું નહિ, ને એમને પોતાનું મુખ પણ ન દેખાડવું. (એવી રીતે ધર્મવંશી આચાર્ય અને તેમની પત્નીઓ તેમના જે વિશેષ ધર્મ છે તે કહ્યા.) ૧૩૪

ગૃહાચ્યાશ્રમિણો યે સ્યુઃ પુરુષા મદુપાશ્રિતાઃ ।

સ્વાસન્નસમ્બન્ધહીના ન સ્પૃશ્યા વિધવાશ્ચ તૈઃ ॥૧૩૫॥

(હવે ગૃહસ્થાશ્રમીના જે વિશેષ ધર્મ છે તે કહીએ છીએ.) અમારે આશ્રિત જે ગૃહસ્થાશ્રમી પુરૂષ તેમણે પોતાના સમીપ સંબંધ વિનાની જે વિધવા સ્ત્રીઓ તેમનો સ્પર્શ ન કરવો. ॥૧૩૫॥

માત્રા સ્વસ્ત્રા દુહિત્રા વા વિજને તુ વયઃસ્થયા ।

અનાપદિ ન તૈઃ સ્થેયં કાર્યં દાનં ન યોષિતઃ ॥૧૩૬॥

અને તે ગૃહસ્થાશ્રમી પુરૂષ તેમણે યુવાન અવસ્થાએ યુક્ત એવી જે પોતાની મા, બહેન અને દિકરી તે સંગાથે પણ આપત્કાળ વિના એકાંત સ્થળને વિષે ન રહેવું, અને પોતાની સ્ત્રીનું દાન કોઈને ન કરવું. ॥૧૩૬॥

પ્રસન્નો વ્યવહારેણ યસ્યાઃ કેનાપિ ભૂપતેઃ ।

ભવેત્તસ્યાઃ સ્ત્રિયાઃ કાર્યઃ પ્રસન્નો નૈવ સર્વથા ॥૧૩૭॥
અને જે સ્ત્રીને કોઈ પ્રકારના વ્યવહારે કરીને રાજાનો પ્રસંગ હોય તેવી સ્ત્રીનો જે પ્રસંગ તે કોઈ પ્રકારે પણ ન જ કરવો. ॥૧૩૭॥

અન્નાદ્યૈઃ શક્તિતોડમ્યર્ચ્યો હ્યતિથિસ્તૈર્ગૃહાગતઃ ।

દૈવં પૈત્ર્યં યથાશક્તિ કર્તવ્યં ચ યથોચિતમ્ ॥૧૩૮॥
અને ગૃહસ્થાશ્રમી તેમણે પોતાને ઘેર આવ્યો જે અતિથિ તેને પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે અન્નાદિકે કરીને પૂજવો, અને વળી હોમાદિક જે દેવકર્મ અને શ્રાદ્ધાદિક જે પિતૃકર્મ તે જે તે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે યથાવિધિ જેમ ઘટે તેમ કરવું. ॥૧૩૮॥

યાવજ્જીવં ચ શુશ્રૂષા કાર્યા માતુઃ પિતુર્ગુરોઃ ।

રોગાર્તસ્ય મનુષ્યસ્ય યથાશક્તિ ચ મામકૈઃ ॥૧૩૯॥
અને અમારા આશ્રિત જે ગૃહસ્થ તેમણે માતા-પિતા અને ગુરુ તથા રોગાતુર એવા જે કોઈ મનુષ્ય તેમની જે સેવા તે જીવતપર્યંત પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે કરવી. ૧૩૯

યથાશક્ત્યુદ્યમઃ કાર્યો નિજવર્ણાશ્રમોચિતઃ ।

મુષ્કચ્છેદો ન કર્તવ્યો વૃષસ્ય કૃષિવૃત્તિભિઃ ॥૧૪૦॥
અને વળી પોતાના વર્ણાશ્રમને ઘટિત એવો જે ઉદ્યમ તે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે કરવો, અને કૃષિવૃત્તિવાળા જે ગૃહસ્થ સત્સંગી તેમણે બળદિયાના વૃષણનો ઉચ્છેદ ન કરવો. ॥ ૧૪૦ ॥

યથાશક્તિ યથાકાલં સહગ્રહોડન્નધનસ્ય તૈઃ ।

યાવદ્વચ્યં ચ કર્તવ્યઃ પશુમદ્વિસ્તૃણસ્ય ચ ॥૧૪૧॥
અને તે ગૃહસ્થ સત્સંગી તેમણે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે સમયને અનુસરીને જેટલો પોતાના ઘરમાં વરો હોય તેટલા અન્ન દ્રવ્યનો સંગ્રહ જે તે કરવો, અને જેના ઘરમાં પશુ હોય એવા જે ગૃહસ્થ તેમણે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે ચાર્યપૂળાનો સંગ્રહ કરવો. ॥૧૪૧॥

ગવાદીનાં પશૂનાં ચ તૃણતોયાદિભિર્યદિ ।

સમ્ભાવનં ભવેત્સ્વેન રક્ષ્યાસ્તે તર્હિ નાન્યથા ॥૧૪૨॥
અને ગાય, બળદ, ભેંસ, ઘોડા આદિક જે પશુ તેમની તૃણ-જળાદિકે કરીને પોતાવતે જો સંભાવના થાય તો તે પશુને રાખવાં અને જો સંભાવના ન થાય તો ન રાખવાં. ॥૧૪૨॥

સસાક્ષ્યમન્તરા લેખં પુત્રમિત્રાદિનાપિ ચ ।

ભૂવિત્તદાનાદાનાભ્યાં વ્યવહાર્યં ન કર્હિચિત્ ॥૧૪૩॥
અને સાક્ષીએ સહિત લખત કર્યા વિના તો પોતાના પુત્ર અને મિત્રાદિક સાથે પણ પૃથ્વી ને ધનના લેણેદેણે કરીને વ્યવહાર જે તે ક્યારેય ન કરવો. ॥૧૪૩॥

કાર્યં વૈવાહિકે સ્વસ્યાન્યસ્ય વાર્પ્યધનસ્ય તુ ।

ભાષાબન્ધો ન કર્તવ્યઃ સસાક્ષ્યં લેખમન્તરા ॥૧૪૪॥
અને પોતાનું અથવા બીજાનું જે વિવાહ સંબંધી કાર્ય તેને વિષે આપવા યોગ્ય જે ધન તેનું સાક્ષીએ સહિત લખત કર્યા વિના કેવળ બોલી જ ન કરવી. ॥૧૪૪॥

આયદ્રવ્યાનુસારેણ વ્યાયઃ કાર્યો હિ સર્વદા ।

અન્યથા તુ મહદ્દુઃખં ભવેદિત્યવધાર્યતામ્ ॥૧૪૫॥
અને પોતાની ઉપજનું જે દ્રવ્ય તેને અનુસારે નિરંતર ખર્ચ કરવો, પણ તે ઉપરાંત ન કરવો, અને જે ઉપજ કરતાં વધારે ખર્ચ કરે છે, તેને મોટું

દુઃખ થાય છે, એમ સર્વે ગૃહસ્થોએ મનમાં જાણવું. ॥૧૪૫॥

દ્રવ્યસ્યાયો ભવેદ્યાવાન્ વ્યયો વા વ્યાવહારિકે ।

તૌ સંસ્મૃત્ય સ્વયં લેખ્યૌ સ્વક્ષરૈઃ પ્રતિવાસરમ્ ॥૧૪૬॥

અને પોતાના વ્યવહારને વિષે જેટલા ધનની ઉપજ હોય તથા જેટલો ખર્ચ હોય તે બેયને સંભારીને નિત્ય પ્રત્યે રૂડા અક્ષરે કરીને પોતે તેનું નામું લખવું. ॥૧૪૬॥

નિજવૃત્ત્યુદ્યમપ્રાપ્તધનધાન્યાદિતશ્ચ તૈઃ ।

અર્પ્યો દશાશઃ કૃષ્ણાય વિંશોઽશસ્તિવહ દુર્બલૈઃ ॥૧૪૭॥

અને તે ગૃહસ્થાશ્રમી સત્સંગી તેમણે પોતાની જે વૃત્તિ અને ઉદ્યમ તે થકી પામ્યું જે ધનધાન્યાદિક તે થકી દશમો ભાગ કાઢીને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને અર્પણ કરવો, અને જે વ્યવહારે દુર્બળ હોય તેમણે વીશમો ભાગ અર્પણ કરવો. ॥૧૪૭॥

एकादशीमुखानां च ब्रतानां निजशक्तितः ।

उद्यापनं यथाशास्त्रं कर्तव्यं चिन्तितार्थदम् ॥૧૪૮॥

અને એકાદશી આદિક જે વ્રત તેમનું જે ઉદ્યાપન તે જે તે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે યથાશાસ્ત્ર કરવું, તે ઉદ્યાપન કેવું છે તો મનવાંછિત ફળનું આપનારું છે. ॥૧૪૮॥

कर्तव्यं कारणीयं वा श्रावणे मासि सर्वथा ।

बिल्वपत्रादिभिः प्रित्या श्रीमहादेवपूजनम् ॥૧૪૯॥

અને શ્રાવણ માસને વિષે શ્રીમહાદેવજીનું પૂજન જે તે બિલ્વપત્રાદિકે કરીને પ્રીતિપૂર્વક સર્વ પ્રકારે પોતે કરવું અથવા બીજા પાસે કરાવવું. ॥૧૪૯॥

स्वाचार्यान्न ऋणं ग्राह्यं श्रीकृष्णस्य च मन्दिरात् ।

ताभ्यां स्वव्यवहारार्थं पात्रभूषांशुकादि च ॥૧૫૦॥

અને પોતાના જે આચાર્ય તે થકી તથા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનાં જે મંદિર તે થકી કરજ ન કાઢવું, અને વળી તે પોતાના આચાર્ય થકી અને શ્રીકૃષ્ણના મંદિર થકી પોતાના વ્યવહારને અર્થે પાત્ર, ઘરેણાં અને વસ્ત્રાદિક જે વસ્તુ તે માગી લાવવાં નહિ. ॥૧૫૦॥

श्रीकृष्णगुरुसाधूनां दर्शनार्थं गतौ पथि ।

तत्स्थानेषु च न ग्राह्यं परात्रं निजपुण्यहत् ॥૧૫૧॥

અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તથા પોતાના ગુરુ તથા સાધુ એમનાં દર્શન કરવાને અર્થે ગયે સતે માર્ગને વિષે પારકું અન્ન ખાવું નહિ, તથા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તથા પોતાના ગુરુ તથા સાધુ તેમનાં જે સ્થાનક તેમને વિષે પણ પારકું અન્ન ખાવું નહિ, કેમ જે તે પારકું અન્ન તો પોતાના પુણ્યને હરીલે એવું છે, માટે પોતાની ગાંઠનું ખર્ચ ખાવું. ॥૧૫૧॥

प्रतिज्ञातं धनं देयं यत्स्यात्तत् कर्मकारिणे ।

न गोप्यमृणशुद्ध्यादि व्यवहार्यं न दुर्जनैઃ ॥૧૫૨॥

અને પોતાના કામકાજ કરવા તેડ્યા જે મજુર તેમને જેટલું ધન અથવા ધાન્ય દીધાનું કહ્યું હોય તે પ્રમાણે જ આપવું પણ તેમાંથી ઓછું ન આપવું અને પોતાપાસે કોઈ કરજ માગતો હોય ને તે કરજ દઈ ચુક્યા હોઈએ તે વાતને છાની ન રાખવી, તથા પોતાનો વંશ તથા કન્યાદાન એ પણ છાનું ન રાખવું, અને દુષ્ટ એવા જે જન તેમની સાથે વ્યવહાર ન કરવો. ॥૧૫૨॥

दुष्कालस्य रिपुणां वा नृपस्योपद्रवेण वा ।

लज्जाधनप्राणनाशः प्राप्तः स्याद्यत्र सर्वथा ॥૧૫૩॥

અને જે ઠેકાણે પોતે રહેતા હોઈએ તે ઠેકાણે કોઈક કઠણ ભૂંડો કાળ અથવા શત્રુ અથવા રાજા તેના ઉપદ્રવે કરીને સર્વ પ્રકારે પોતાની લાજ જતી હોય કે ધનનો નાશ થતો હોય, કે પોતાના પ્રાણનો નાશ થતો હોય. ॥૧૫૩॥

મૂલદેશોઽપિ સ સ્વેષાં સદ્ય એવ વિચક્ષણૈઃ ।

ત્યાજ્યો મદાશ્રિતૈઃ સ્થેયં ગત્વા દેશાન્તરં સુખમ્ ॥૧૫૪॥

અને તે જો પોતાના મૂળ ગરાસનું તથા વતનનું ગામ હોય, તો પણ તેનો વિવેકી એવા જે અમારા સત્સંગી ગૃહસ્થ તેમણે તત્કાળ ત્યાગ કરી દેવો અને જ્યાં ઉપદ્રવ ન હોય, તેવો જે બીજો દેશ તે પ્રત્યે જઈને સુખેથી રહેવું. ॥૧૫૪॥

આઢ્યૈસ્તુ ગૃહિભિઃ કાર્યા અહિંસા વૈષ્ણવા મચ્ચાઃ ।

તીર્થેષુ પર્વેષુ તથા મોજ્યા વિપ્રાશ્ચ સાધવઃ ॥૧૫૫॥

અને ધનાઢ્ય એવા જે ગૃહસ્થ સત્સંગી તેમણે હિંસાએ રહિત એવા જે વિષ્ણુ સંબંધી યજ્ઞ તે કરવા તથા તીર્થને વિષે તથા દ્વાદશી આદિ પર્વને વિષે બ્રાહ્મણ તથા સાધુ તેમને જમાડવા. ॥૧૫૫॥

મહોત્સવા મગવતઃ કર્તવ્યા મન્દિરેષુ તૈઃ ।

દેયાનિ પાત્રવિપ્રેભ્યો દાનાનિ વિવિધાનિ ચ ॥૧૫૬॥

અને ધનાઢ્ય એવા જે ગૃહસ્થ સત્સંગી તેમણે ભગવાનના મંદિરને વિષે મોટા ઉત્સવ કરાવવા, તથા સુપાત્ર એવા જે બ્રાહ્મણ તેમને નાના પ્રકારનાં દાન દેવાં. ॥૧૫૬॥

મદાશ્રિતૈર્નૃપૈર્ધર્મશાસ્ત્રમાશ્રિત્ય ચાચિલાઃ ।

પ્રજાઃ સ્વાઃ પુત્રવત્પાલ્યા ધર્મઃ સ્થાપ્યો ધરાતલે ॥૧૫૭॥

અને અમારા આશ્રિત એવા જે સત્સંગી રાજા તેમણે ધર્મ શાસ્ત્રને આશરીને પોતાના પુત્રની પેઠે પોતાની પ્રજાનું પાલન કરવું, અને પૃથ્વીને ધર્મનું સ્થાપન કરવું. ॥૧૫૭॥

રાજ્યાઙ્ગોપાયષઢ્વર્ગા જ્ઞેયાસ્તીર્થાનિ ચાઙ્ગસા ।

વ્યવહારવિદઃ સમ્યા ઢખ્ડ્યાઢખ્ડ્યાશ્ચ લક્ષણૈઃ ॥૧૫૮॥

અને તે રાજા તેમણે રાજ્યનાં જે સાત અંગ તથા ચાર ઉપાય તથા ઇ

ગુણ તે જે તે લક્ષણે કરીને યથાર્થપણે જાણવા, અને તીર્થ જે ચાર મોકલ્યાનાં સ્થાનક તથા વ્યવહારના જાણનારા જે સભાસદ તથા દંડવા યોગ્ય જે માણસ તથા દંડવા યોગ્ય જે નહિ એવા જે માણસ એ સર્વને લક્ષણે કરીને યથાર્થ પણે જાણવા. ॥૧૫૮॥

સમર્તૃકામિનારીભિઃ સેવ્યઃ સ્વપતિરીશવત્ ।

અન્ધો રોગી ઢરિદ્રો વા ષખ્લો વાચ્યં ન ઢુર્વચઃ ॥૧૫૯॥

(હવે સુવાસિની બાઈઓના વિશેષ ધર્મ તે કહીએ છીએ) અમારે આશ્રિત જે સુવાસિની બાઈઓ તેમણે પોતાનો પતિ અંધ હોય, રોગી હોય, દરીદ્રી હોય, નપુંસક હોય, તો પણ તેને ઈશ્વરની પેઠે સેવવો, અને પતિ પ્રત્યે કટુક વચન ન બોલવું. ॥૧૫૯॥

રૂપયૌવનયુક્તસ્ય ગુણિનોઽન્યનરસ્ય તુ ।

પ્રસન્નો નૈવ કર્તવ્યસ્તામિઃ સાહજિકોઽપિ ચ ॥૧૬૦॥

અને તે સુવાસિની સ્ત્રીઓ તેમણે રૂપ અને યૌવન તેણે યુક્ત અને ગુણવાન એવો જે અન્ય પુરૂષ તેનો પ્રસંગ સહજ સ્વભાવે પણ ન જ કરવો. ॥૧૬૦॥

નરેક્ષ્યનામ્યૂરુકુચાઽનુત્તરીયા ચ નો મવેત્ ।

સાધ્વી સ્ત્રી ન ચ મખ્ણેક્ષા ન નિર્લજ્જાઢિસઙ્ગિની ॥૧૬૧॥

અને પતિવ્રતા એવી જે સુવાસિની સ્ત્રીઓ તેમણે પોતાની નાભી, સાથળ, અને છાતી તેને બીજો પુરૂષ દેખે એમ ન વર્તવું, અને ઓઢ્યાના વસ્ત્ર વિના ઉઘાડે શરીરે ન રહેવું, અને ભાંડ ભવાઈ જોવા ન જવું, અને નિર્લજ્જ એવી જે સ્ત્રીઓ તથા સ્વૈરિણી, કામિની અને પુંશ્ચલી એવી જે સ્ત્રીઓ તેમનો સંગ ન કરવો. ॥૧૬૧॥

મૂષાસઢં શુકઢૃતિઃ પરગેહોપવેશનમ્ ।

ત્યાજ્યં હાસ્યાઢિ ચ સ્ત્રીભિઃ પત્યૌ દેશાન્તરં ગતે ॥૧૬૨॥

અને સુવાસિની સ્ત્રીઓ તેમણે પોતાનો પતિ પરદેશ ગયે સતે આભૂષણ ન ધારવાં, ને રૂડાં વસ્ત્ર ન પહેરવાં, અને પારકે ઘેર બેસવા ન જવું અને હાસ્ય વિનોદાદિકનો ત્યાગ કરવો. ॥૧૬૨॥

વિધવાભિસ્તુ યોષાભિઃ સેવ્યઃ પતિધિયા હરિઃ ।

આજ્ઞાયાં પિતૃપુત્રાદેવૃત્યં સ્વાતન્ત્યતો ન તુ ॥૧૬૩॥

(હવે વિધવા સ્ત્રીઓના વિશેષ ધર્મ તે કહીએ છીએ.) અમારે આશ્રિત જે વિધવા સ્ત્રીઓ તેમણે તો પતિ બુદ્ધિએ કરીને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને સેવવા, અને પોતાના પિતા પુત્રાદિક જે સંબંધી તેમની આજ્ઞાને વિષે વર્તવું, પણ સ્વતંત્રપણે ન વર્તવું. ॥૧૬૩॥

સ્વાસન્નસમ્બન્ધહીના નરાઃ સ્પૃશ્યા ન કર્હિચિત્ ।

તરુણૈસ્તૈશ્ચ તારુણ્યે ભાષ્યં નાવશ્યકં વિના ॥૧૬૪॥

અને તે વિધવા સ્ત્રીઓ તેમણે પોતાના સમીપ સંબંધ વિનાના જે પુરૂષ તેમનો સ્પર્શ ક્યારેય ન કરવો, અને પોતાની યુવાવસ્થાને વિષે અવશ્ય કાર્ય વિના સમીપ સંબંધ વિનાના જે યુવાન પુરૂષ તેમની સાથે ક્યારેય પણ બોલવું નહિ. ॥૧૬૪॥

સ્તનન્ધયસ્ય નુઃ સ્પર્શં ન દોષોઽસ્તિ પશોરિવ ।

આવશ્યકે ચ વૃદ્ધસ્ય સ્પર્શં તેન ચ ભાષણે ॥૧૬૫॥

અને ધાવણો જે બાળક તેના સ્પર્શને વિષે તો જેમ પશુને અડી જવાય અને દોષ નથી તેમ દોષ નથી, અને કોઈ અવશ્યનું કામકાજ પડે તેને વિષે કોઈક વૃદ્ધ પુરૂષને અડી જવાય, તથા તે વૃદ્ધ સાથે બોલાય તેને વિષે દોષ નથી. ॥૧૬૫॥

વિદ્યાઽનાસન્નસમ્બન્ધાત્તાભિઃ પાઠચા ન કાઽપિ નુઃ ।

વ્રતોપવાસૈઃ કર્તવ્યો મુહુર્દેહદમસ્તથા ॥૧૬૬॥

અને તે વિધવા સ્ત્રીઓ તેમણે પોતાના સમીપ સંબંધ વિનાના જે પુરૂષ તે થકી કોઈપણ વિદ્યા ન ભણવી, અને વ્રત ઉપવાસે કરીને વારંવાર પોતાના દેહનું દમન કરવું. ॥૧૬૬॥

ધનં ચ ધર્મકાર્યેઽપિ સ્વનિર્વાહોપયોગિ યત્ ।

દેયં તાભિર્ન તત્ ક્વાપિ દેયં ચેદધિકં તદા ॥૧૬૭॥

અને તે વિધવા સ્ત્રીઓ તેમણે પોતાના ઘરમાં પોતાના જીવતપર્યંત દેહનિર્વાહ થાય એટલું જ જો ધન હોય તો તે ધન જે તે ધર્મકાર્યને વિષે પણ ન આપવું અને જો તેથી અધિક હોય તો આપવું. ॥૧૬૭॥

કાર્યશ્ચ સકૃદાહારસ્તાભિઃ સ્વાપસ્તુ ભૂતલે ।

મૈથુનાસક્તયોર્વીક્ષા ક્વાપિ કાર્યા ન દેહિનોઃ ॥૧૬૮॥

અને વિધવા સ્ત્રીઓ તેમણે એકવાર આહાર કરવો, અને પૃથ્વીને વિષે સુવું, અને મૈથુનાસક્ત એવાં જે પશુ પક્ષી આદિક જીવ પ્રાણીમાત્ર તેમને ક્યારેય જાણીને જોવાં નહિ. ॥૧૬૮॥

વેષો ન ધાર્યસ્તાભિશ્ચ સુવાસિન્યાઃ સ્ત્રિયાસ્તથા ।

ન્યાસિન્યા વીતરાગાયા વિકૃતશ્ચ ન કર્હિચિત્ ॥૧૬૯॥

અને તે વિધવા સ્ત્રીઓ તેમણે સુવાસિની સ્ત્રીના જેવો વેષ ન ધારવો, તથા સંન્યાસણી તથા વેરાગણી તેના જેવો વેષ ન ધારવો, અને પોતાના દેશ, કુળ, અને આચાર તેને વિરૂદ્ધ એવો જે વેષ તે પણ ક્યારેય ન ધારવો. ॥૧૬૯॥

સજ્ઞો ન ગર્ભપાતિન્યાઃ સ્પર્શઃ કાર્યશ્ચ યોષિતઃ ।

શૃંગારવાર્તા ન નૃણાં કાર્યાઃ શ્રવ્યા ન વૈ ક્વચિત્ ૧૭૦

અને ગર્ભની પાડનારી જે સ્ત્રી તેનો સંગ ન કરવો, ને તેનો સ્પર્શ પણ ન કરવો, અને પુરૂષના શૃંગારરસ સંબંધી જે વાર્તા તે ક્યારેય ન કરવી, અને ન સાંભળવી. ॥૧૭૦॥

નિજસમ્બન્ધિભિરપિ તારુણ્યે તરુણૈર્નરૈઃ ।

સાકં રહસિ ન સ્થેયં તાભિરાપદમન્તરા ॥૧૭૧॥

અને યુવા અવસ્થાને વિષે રહી એવી જે વિધવા સ્ત્રીઓ તેમણે યુવા અવસ્થાવાળા જે પોતાના સંબંધી પુરુષ તેમની સંગાથે પણ એકાંત સ્થળને વિષે આપત્કાળ પડ્યા વિના ન રહેવું. ॥૧૭૧॥

ન હોલાખેલનં કાર્યં ન ભૂષાદેશ્ચ ધારણમ્ ।

ન ધાતુસૂત્રયુક્સૂક્ષ્મવસ્ત્રાદેરપિ કર્હિચિત્ ॥૧૭૨॥

અને હોળીની રમત ન કરવી, અને આભૂષણાદિકનું ધારણ ન કરવું, અને સુવણાદિક ધાતુના તારે યુક્ત એવાં જે ઝીણાં વસ્ત્ર તેનું ધારણ પણ ક્યારેય ન કરવું. ॥૧૭૨॥

સઘવાવિધવામિશ્ચ ન સ્નાતવ્યં નિરમ્બરમ્ ।

સ્વરજોદર્શનં સ્ત્રીભિર્ગોપનીયં ન સર્વથા ॥૧૭૩॥

અને સુવાસિની ને વિધવા એવી જે સ્ત્રીઓ તેમણે વસ્ત્ર પહેર્યા વિના નહાવું નહિ, અને પોતાનું જે રજસ્વલાપણું તે કોઈ પ્રકારે ગુપ્ત ન રાખવું. ॥૧૭૩॥

મનુષ્યં ચાંશુકાદીનિ નારી ક્વાપિ રજસ્વલા ।

દિનત્રયં સ્પૃશૈત્રૈવ સ્નાત્વા તુર્યંડહ્નિ સા સ્પૃશૈત્ ॥૧૭૪॥

અને વળી રજસ્વલા એવી જે સુવાસિની અને વિધવા સ્ત્રીઓ તે ત્રણ દિવસ સુધી કોઈ મનુષ્યને તથા વસ્ત્રાદિકને અડે નહિ, અને ચોથે દિવસે નાહીને અડવું. (એવી રીતેગૃહસ્થાશ્રમી એવા જે પુરુષ અને સ્ત્રીઓ તેમના જે આ વિશેષ ધર્મ કહ્યા તે સર્વ ધર્મવંશી આચાર્ય અને તેમની પત્નીઓ તેમણે પણ પાળવા, કેમ કે એ ગૃહસ્થ છે.) ॥૧૭૪॥

નૈષ્ઠિકવ્રતવન્તો યે વર્ષિનો મદુપાશ્રયાઃ ।

તૈઃ સ્પૃશ્યા ન સ્ત્રિયો ભાષ્યા ન ચ વીક્ષ્યાશ્ચ તા ધિયા ॥૧૭૫॥

(હવે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારીના જે વિશેષ ધર્મ તે કહીએ છીએ.) અમારે આશ્રિત એવા જે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી તેમણે સ્ત્રીમાત્રનો સ્પર્શ ન કરવો, અને સ્ત્રીઓ સંગાથે બોલવું નહિ, અને જાણીને તે સ્ત્રીઓ સન્મુખ જોવું નહિ. ॥૧૭૫॥

તાસાં વાર્તા ન કર્તવ્યા ન શ્રવ્યાશ્ચ કદાચન ।

તત્પાદચારસ્થાનેષુ ન ચ સ્નાનાદિકાઃ ક્રિયાઃ ॥૧૭૬॥

અને તે સ્ત્રીઓની વાર્તા ક્યારેય ન કરવી, અને ન સાંભળવી, અને જે સ્થાનકને વિષે સ્ત્રીઓનો પગફેર હોય તે સ્થાનકને વિષે સ્નાનાદિક ક્રિયા કરવા ન જવું. ॥૧૭૬॥

દેવતાપ્રતિમાં હિત્વા લેખ્યા કાષ્ટાદિજાપિ વા ।

ન યોષિત્પ્રતિમા સ્પૃશ્યા ન વીક્ષ્યા બુદ્ધિપૂર્વકમ્ ॥૧૭૭॥

અને દેવતાની પ્રતિમા વિના બીજી જે સ્ત્રીની પ્રતિમા ચિત્રની અથવા કાષ્ટાદિકની હોય તેનો સ્પર્શ ન કરવો, અને જાણીને તો તે પ્રતિમાને જોવી પણ નહિ. ॥૧૭૭॥

ન સ્ત્રીપ્રતિકૃતિઃ કાર્યા ન સ્પૃશ્યં યોષિતોંડશુકમ્ ।

ન વીક્ષ્યં મૈથુનપરં પ્રાણિમાત્રં ચ તૈર્ધિયા ॥૧૭૮॥

અને તે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી તેમણે સ્ત્રીની પ્રતિમા ન કરવી, અને સ્ત્રીએ પોતાના શરીર ઉપર ધારેલું જે વસ્ત્ર તેને અડવું નહિ, અને મૈથુનાસક્ત એવાં જે પશુ પક્ષી આદિક પ્રાણીમાત્ર તેમને જાણીને જોવાં નહિ. ॥૧૭૮॥

ન સ્પૃશ્યો નેક્ષણીયશ્ચ નારિવેષધરઃ પુમાન્ ।

ન કાર્યં સ્ત્રીઃ સમુદ્દિશ્ય ભગવદ્ગુણકીર્તનમ્ ॥૧૭૯॥

અને સ્ત્રીના વેષને ધરી રહ્યો એવો જે પુરુષ તેને અડવું નહિ, અને તેની સામું જોવું નહિ, અને તે સાથે બોલવું નહિ, અને સ્ત્રીનો ઉદ્દેશ કરીને ભગવાનની કથા, વાર્તા, કીર્તન પણ ન કરવાં. ॥૧૭૯॥

ब्रह्मचार्यव्रतत्यागपरं वाक्यं गुरोरपि ।
तैर्न मान्यं सदा स्थेयं धीरैस्तुष्टैरमानिभिः ॥१८०॥

અને તે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી તેમણે પોતાના બ્રહ્મચર્યવ્રતનો ત્યાગ થાય એવું જે વચન તે તો પોતાના ગુરુનું પણ ન માનવું, અને સદાકાળ ધીરજવાન રહેવું, અને સંતોષે યુક્ત રહેવું, અને માને રહિત રહેવું. ॥૧૮૦॥

स्वातिनैकट्यमायान्ती प्रसभं वनिता तु या ।
नीवारणीया साभाष्य तिरस्कृत्यापि वा द्रुतम् ॥१८१॥

અને બળાત્કારે કરીને પોતાને અતિશય સમીપે આવતી એવી જે સ્ત્રી તેને બોલીને અથવા તિરસ્કાર કરીને પણ તુરત વારવી પણ સમીપે આવવા દેવી નહિ. ॥૧૮૧॥

प्राणापद्युपपन्नायां स्त्रीणां स्वेषां च वा क्वचित् ।
तदा स्पृष्ट्वापि तद्रक्षा कार्या संभाष्य ताश्च वा ॥१८२॥

અને જો ક્યારેક સ્ત્રીઓનો અથવા પોતાનો પ્રાણ નાશ થાય એવો આપત્કાળ આવી પડે ત્યારે તો તે સ્ત્રીઓને અડીને અથવા તે સાથે બોલીને પણ તે સ્ત્રીઓની રક્ષા કરવી, અને પોતાની પણ રક્ષા કરવી. ॥૧૮૨॥

तैलाभ्यङ्गो न कर्तव्यो न धार्य चायुधं तथा ।
वेषो न विकृतो धार्यो जेतव्या रसना च तैः ॥१८३॥

અને તે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી તેમણે પોતાને શરીરે તૈલમર્દન ન કરવું, ને આયુધ ન ધારવું, ને ભયંકર એવો જે વેષ તે ન ધારવો, અને રસના ઈન્દ્રિયને જીતવી. ॥૧૮૩॥

परिवेषणकर्त्री स्याद्यत्र स्त्री विप्रवेशमनि ।
न गम्यं तत्र भिक्षार्थं गन्तव्यमितरत्र तु ॥१८४॥

અને જે બ્રાહ્મણના ઘરને વિષે સ્ત્રી પીરસનારી હોય તેને ઘેર ભિક્ષા

કરવા જવું નહિ, ને જ્યાં પુરુષ પીરસનારો હોય ત્યાં જવું. ॥૧૮૪॥

अभ्यासो वेदशास्त्राणां कार्यश्च गुरुसेवनम् ।

वर्ज्यः स्त्रीणामिव स्त्रैणपुंसां सङ्गश्च तैः सदा ॥१८५॥

અને તે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી તેમણે વેદશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવો, ને ગુરુની સેવા કરવી, ને સ્ત્રીઓની પેઠે જ સ્ત્રૈણ પુરુષનો સંગ જે તે સર્વકાળે વર્જવો. ॥૧૮૫॥

चर्मवारि न वै पेयं जात्या विप्रेण केनचित् ।

पलाण्डुलशुनाद्यं च तेन भक्ष्यं न सर्वथा ॥१८६॥

અને જાતીએ કરીને જે બ્રાહ્મણ હોય તે કોઈએ પણ ચર્મવારી ન પીવું, અને ડુંગળી ને લસણ આદિક જે અભક્ષ્ય વસ્તુ તે બ્રાહ્મણ જાતિ હોય, તેણે કોઈ પ્રકારે ન ખાવું. ॥૧૮૬॥

स्नानं संख्यां च गायत्रीजपं श्रीविष्णुपूजनम् ।

अकृत्वा वैश्वदेवं च कर्तव्यं नैव भोजनम् ॥१८७॥

અને જે બ્રાહ્મણ હોય તેણે સ્નાન, સંખ્યા, ગાયત્રીનો જપ, શ્રીવિષ્ણુની પૂજા અને વૈશ્વદેવ એટલાં વાનાં કર્યા વિના ભોજન કરવું જ નહિ. (એવી રીતે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારીના વિશેષ ધર્મ કહ્યા. ॥૧૮૭॥

साधवो येऽथ तैः सर्वैर्नैष्ठिकब्रह्मचारिवत् ।

स्त्रीस्त्रैणसङ्गादि वर्ज्यं जेतव्याश्चान्तरारयः ॥१८८॥

(હવે સાધુના જે વિશેષ ધર્મ તે કહીએ છીએ.) અમારે આશ્રિત જે સર્વ સાધુ તેમણે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારીની પેઠે સ્ત્રીઓના દર્શન ભાષણાદિક પ્રસંગનો ત્યાગ કરવો, તથા સ્ત્રૈણ પુરુષના પ્રસંગનો ત્યાગ કરવો, અને અંતઃશત્રુ જે કામ, ક્રોધ, લોભ અને માન આદિક તેમને જીતવા. ॥૧૮૮॥

सर्वेन्द्रियाणि जेयानि रसना तु विशेषतः ।

न द्रव्यसङ्ग्रहः कार्यः कारणीयो न केनचित् ॥१८९॥

અને સર્વેન્દ્રિયાણિ જેયાણિ રસના તુ વિશેષતઃ ।
ન દ્રવ્યસંગ્રહઃ કાર્યઃ કારણીયો ન કેનચિત્ ॥૧૮૯॥

અને સર્વે જે ઈન્દ્રિયો તે જીતવી, અને રસના ઈન્દ્રિયને તો વિશેષે કરીને જીતવી, અને દ્રવ્યનો સંગ્રહ પોતે કરવો નહિ, ને કોઈ બીજા પાસે પણ કરાવવો નહિ. ॥૧૮૯॥

ન્યાસો રક્ષ્યો ન કસ્યાપિ ધૈર્યં ત્યાજ્યં ન કર્હિચિત્ ।

ન પ્રવેશયિતવ્યા ચ સ્વાવાસે સ્ત્રી કદાચન ॥૧૯૦॥

અને કોઈની પણ થાપણ ન રાખવી, અને ક્યારેય પણ ધીરજતાનો ત્યાગ ન કરવો, અને પોતાના ઉતારાની જાયગા બંધીની હોય તો તેને વિષે ક્યારેય પણ સ્ત્રીનો પ્રવેશ થવા દેવો નહિ. ॥૧૯૦॥

ન ચ સઙ્ગં વિના રાત્રૌ ચલિતવ્યમનાપદિ ।

एकाकिभिर्न गन्तव्यं तथा क्वापि विनापदम् ॥૧૯૧॥

અને તે સાધુ તેમણે આપત્કાળ પડયા વિના રાત્રિને વિષે સંઘસોબત વિનાનું ચાલવું નહિ, તથા આપત્કાળ પડયા વિના ક્યારેય પણ એકલા ચાલવું નહિ. ॥૧૯૧॥

अनर्घ्यं चित्रितं वासः कुसुम्माद्यैश्च रञ्जितम् ।

न धार्यं च महावस्त्रं प्राप्तमन्येच्छयापि तत् ॥૧૯૨॥

અને જે વસ્ત્ર બહુ મૂલ્યવાળું હોય તથા ચિત્રવિચિત્ર ભાતનું હોય તથા કસુંબાદિક જે રંગ તેણે કરીને રંગેલું હોય તથા શાલ દુશાલા હોય ને તે જો બીજાની ઈચ્છાએ કરીને પોતાને પ્રાપ્ત થયું હોય તો પણ તે વસ્ત્ર પોતે પહેરવું ઓઢવું નહિ. ॥૧૯૨॥

भिक्षां सभां विना नैव गन्तव्यं गृहिणो गृहम् ।

व्यर्थः कालो न नेतव्यो भक्तिं भगवतो विना ॥૧૯૩॥

અને ભિક્ષા તથા સભા પ્રસંગ એ બે કાર્ય વિના ગૃહસ્થના ઘર પ્રત્યે જવું નહિ અને ભગવાનની જે નવ પ્રકારની ભક્તિ તે વિના વ્યર્થકાળ નિર્ગમવો નહિ, નિરંતર ભક્તિએ કરીને જ કાળ નિર્ગમવો. ॥૧૯૩॥

पुमानेव भवेद्यत्र पक्वान्नापरिवेक्षणः ।

ईक्षणादि भवेन्नैव यत्र स्त्रीणां च सर्वथा ॥૧૯૪॥

અને જે ગૃહસ્થના ઘરને વિષે રાંધેલ અન્નનો પીરસનારો પુરુષ જ હોય તથા સ્ત્રીઓનો દર્શનાદિક પ્રસંગ કોઈ રીતે થાય એમ ન હોય. ॥૧૯૪॥

तत्र गृहिगृहे भोक्तुं गन्तव्यं साधुभिर्मम ।

अन्यथाऽमात्रमर्थित्वा पाकः कार्यः स्वयं च तैः ॥૧૯૫॥

તેવી રીતનું જે ગૃહસ્થનું ઘર તે પ્રત્યે અમારા સાધુ તેમણે જમવા જવું, અને એ કહ્યું તેવું ન હોય તો કાર્યું અન્ન માગીને પોતાના હાથે રસોઈ કરવી, ને ભગવાનને નૈવેદ્ય ધરીને જમવું. ॥૧૯૫॥

आर्षभो भरतः पूर्वं जडविप्रो यथा भुवि ।

अवर्ततात्र परमहंसैर्वृत्यं तथैव तैः ॥૧૯૬॥

અને પૂર્વે ઋષભદેવ ભગવાનના પુત્ર જે ભરતજી તે પૃથ્વીને વિષે જડ બ્રાહ્મણ થકા જેમ વર્તતા હતા, તેમજ પરમહંસ એવા જે અમારા સાધુ તેમણે વર્તવું. ॥૧૯૬॥

वर्णिभिः साधुभिश्चैतैर्वर्जनीयं प्रयत्नतः ।

ताम्बुलस्याहि फेनस्य तमालादेश्च भक्षणम् ॥૧૯૭॥

અને તે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી ને સાધુ તેમણે તાંબૂલ તથા અફીણ તથા તમાકું ઇત્યાદિકનું જે ભક્ષણ તે જતને કરીને વર્જવું. ॥૧૯૭॥

संस्कारेषु न भोक्तव्यं गर्भाधानमुखेषु तैः ।

प्रेतश्राद्धेषु सर्वेषु श्राद्धे च द्वादशाहिके ॥૧૯૮॥

અને તે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારીને સાધુ તેમણે ગર્ભાધાનાદિક જે સંસ્કાર તેમને વિષે જમવું નહિ, તથા એકાદશાહ પર્યંત જે પ્રેત શ્રાદ્ધ તેમને વિષે જમવું નહિ, તથા દ્વાદશાહ શ્રાદ્ધને વિષે જમવું નહિ. ॥૧૯૮॥

દિવાસ્વાપો ન કર્તવ્યો રોગાદ્યાપદમન્તરા ।

ગ્રામ્યવાર્તા ન કાર્યા ચ ન શ્રવ્યા બુદ્ધિપૂર્વકમ્ ॥૧૧૧॥

અને રોગાદિક આપત્કાળ પડ્યા વિના દિવસે સૂવું નહિ, અને ગ્રામ્ય વાર્તા કરવી નહિ, ને જાણીને સાંભળવી નહિ. ॥૧૧૧॥

સ્વપ્યં ન તૈશ્ચ ખટ્વાયાં વિના રોગાદિમાપદમ્ ।

નિશ્ચન્ન વર્તિતવ્યં ચ સાધુનામગ્રતઃ સદા ॥૨૦૦॥

અને તે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી ને સાધુ તેમણે રોગાદિક આપત્કાળ પડ્યા વિના ખાટલા ઉપર સૂવું નહિ, અને સાધુની આગળ તો નિરંતર નિષ્કપટપણે વર્તવું. ॥૨૦૦॥

ગાલિદાનં તાહનં ચ કૃતં કુમતિભિર્જનૈઃ ।

ક્ષન્તવ્યમેવ સર્વેષાં ચિન્તનીયં હિતં ચ તૈઃ ॥૨૦૧॥

અને તે સાધુ ને બ્રહ્મચારી તેમણે કોઈક કુમતિવાળા દુષ્ટજન હોય ને તે પોતાને ગાળ દે અથવા મારે તો તે સહન જ કરવું પણ તેને સામી ગાળ ન દેવી ને મારવો નહિ અને તેનું જેમ હિત થાય તેમજ મનમાં ચિંતવન કરવું પણ તેનું ભૂંડું થાય એવો તો સંકલ્પ પણ ન કરવો. ॥૨૦૧॥

દૂતકર્મ ન કર્તવ્યં પૈશુનં ચારકર્મ ચ ।

દેહેઽહન્તા ચ મમતા ન કાર્યા સ્વજનાદિષુ ॥૨૦૨॥

અને કોઈનું દૂતપણું ન કરવું, તથા ચાડિયાપણું ન કરવું, ને કોઈના ચાર ચક્ષુ ન થવું, અને દેહને વિષે અહંબુદ્ધિ ન કરવી, ને સ્વજનાદિકને વિષે મમતા ન કરવી. (એવી રીતે સાધુના વિશેષ ધર્મ કહ્યા.) ॥૨૦૨॥

इति सङ्क्षेपतो धर्माः सर्वेषां लिखिता मया ।

साम्प्रदायिकग्रन्थेभ्यो ज्ञेय एषां तु विस्तरः ॥૨૦૩॥

અને અમારે આશ્રિત એવા જે સત્સંગી બાઈ ભાઈ સર્વે તેમના જે સામાન્ય ધર્મ અને વિશેષ ધર્મ તે જે તે સંક્ષેપે કરીને આવી રીતે અમે

લખ્યા છે. અને આ ધર્મનો જે વિસ્તાર તે તો અમારા સંપ્રદાયના જે ગ્રંથ તે થકી જાણવો. ॥૨૦૩॥

सच्छास्त्राणां समुद्धृत्य सर्वेषां सारमात्मना ।

पत्रीयं लिखिता नृणामभीष्टफलदायिनी ॥૨૦૪॥

અને સર્વ જે સચ્છાસ્ત્ર તેમનો જે સાર તેને અમે અમારી બુદ્ધિએ કરીને ઉદ્ધારીને આ શિક્ષાપત્રી જે તે લખી છે, તે કેવી છે તો સર્વે મનુષ્ય માત્રને મનવાંછિત ફળની દેનારી છે. ॥૨૦૪॥

इमामेव ततो नित्यमनुसृत्य ममाश्रितैः ।

यतात्मभिर्वर्तितव्यं न तु स्वैरं कदाचन ॥૨૦૫॥

એ હેતુ માટે અમારા આશ્રિત જે સર્વે સત્સંગી તેમણે સાવધાનપણે કરીને નિત્ય પ્રત્યે આ શિક્ષાપત્રીને અનુસરીને જ વર્તવું, પણ પોતાના મનને જાણે તો ક્યારેય ન વર્તવું. ॥૨૦૫॥

वर्तिष्यन्ते य इत्थं हि पुरुषा योषितस्तथा ।

ते धर्मादिचतुर्वर्गसिद्धिं प्राप्स्यन्ति निश्चितम् ॥૨૦૬॥

અને જે અમારા આશ્રિત પુરુષ ને સ્ત્રીઓ તે જે તે આ શિક્ષાપત્રી પ્રમાણે વર્તશે તો તે ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એ ચાર પુરુષાર્થની સિદ્ધિને નિશ્ચે પામશે. ॥૨૦૬॥

नेत्थं य आचरिष्यन्ति ते त्वस्मत्सम्प्रदायतः ।

बहिर्भूता इति ज्ञेयं स्त्रीपुंसैः साम्प्रदायिकैः ॥૨૦૭॥

અને જે બાઈ ભાઈ આ શિક્ષાપત્રી પ્રમાણે નહિ વર્તે તે તો અમારા સંપ્રદાય થકી બાહર છે. એમ અમારા સંપ્રદાયવાળા સ્ત્રી પુરુષ તેમણે જાણવું. ॥૨૦૭॥

शिक्षापत्र्याः प्रतिदिनं पाठोऽस्या मदुपाश्रितैः ।

कर्तव्योऽनक्षरज्ञैस्तु श्रवणं कार्यमादरात् ॥૨૦૮॥

શિક્ષાપત્ર્યાઃ પ્રતિદિનં પાઠોઽસ્યા મદુપાશ્રિતૈઃ ।
કર્તવ્યોઽનક્ષરજ્ઞૈસ્તુ શ્રવણં કાર્યમાદરાત્ ॥૨૦૮॥

અને અમારા જે આશ્રિત સત્સંગી તેમણે આ શિક્ષાપત્રીનો નિત્ય પ્રત્યે પાઠ કરવો, અને જેને ભણતાં આવડતું ન હોય તેને તો આદર થકી આ શિક્ષાપત્રીનું શ્રવણ કરવું. ॥૨૦૮॥

વક્રભાવે તુ પૂજૈવ કાર્યાઽસ્યાઃ પ્રતિવાસરમ્ ।
મદ્રૂપમિતિ મદ્વાણી માન્યેયં પરમાદરાત્ ॥૨૦૯॥

અને આ શિક્ષાપત્રીને વાંચી સંભળાવે એવો કોઈ ન હોય ત્યારે તો નિત્ય પ્રત્યે આ શિક્ષાપત્રીની પૂજા કરવી, અને આ જે અમારી વાણી તે અમારું સ્વરૂપ છે એ રીતે પરમ આદર થકી માનવી. ॥૨૦૯॥

યુક્તાય સમ્પદા દૈવ્યા દાતાવ્યેયં તુ પત્રિકા ।
આસુર્યા સમ્પદાઢ્યાય પુંસે દેયા ન કર્હિચિત્ ॥૨૧૦॥

અને આ જે અમારી શિક્ષાપત્રી તે જે તે દૈવી સંપદાયે કરીને યુક્ત જે જન હોય તેને આપવી અને જે જન આસુરી સંપદાયે કરીને યુક્ત હોય તેને તો ક્યારેય ન આપવી. ॥૨૧૦॥

વિક્રમાર્ક શક સ્યાબ્દે નેત્રાષ્ટ વસુભૂમિતે ।
વસન્તાદ્યદિને શિક્ષાપત્રીયં લિખિતા શુભા ॥૨૧૧॥

સંવત્ ૧૮૮૨ (અઢારસો બ્યાસી) ના મહા શુદ્ધી પંચમીને દિવસે આ શિક્ષાપત્રી અમે લખી છે તે પરમ કલ્યાણકારી છે. ॥૨૧૧॥

નિજાશ્રિતાનાં સકલાર્તિહન્તા સધર્મભક્તે રવનાં
વિધાતા । દાતા સુખાનાં મનસેષ્ણિતાનાં
તનોતુ કૃષ્ણોઽખિલમઢ્લં નઃ ॥ ૨૧૨ ॥

ઇતિ શ્રીસહજાનન્દસ્વામિલિખિતા

શિક્ષાપત્રી સમાપ્તા

અને પોતાના આશ્રિત જે ભક્તજન તેમની જે સમગ્રપીડા તેના નાશના કરનારા એવા અને ધર્મ સહિત જે ભક્તિ તેની રક્ષાના કરનારા એવા અને પોતાના ભક્તજનને મનવાંછિત સુખના આપનારા એવા જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તે જે તે અમારા સમગ્ર મંગળને વિસ્તારો. ॥૨૧૨॥

ઈતિ શ્રી સહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિત્યાનંદમુનિ
લિખિતા શિક્ષાપત્રીટીકા સમાપ્તા.